

VAIRAS

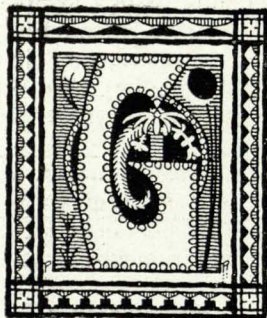
LITERATŪROS, DAILĖS, MOKSLO, VISUOMENĖS IR POLITIKOS LAIKRAŠTIS

Tip. Suvalkų g. lietuvė senelė 70—80 metų amžiaus.

Vyduņas.

POETAS IR KULTŪRA.

vyvenimas nestovi vietoje. Jis žengia tolyn. Jis keičiasi. Ir mes kalbame apie kultūros klestėjimą. Manome, kaip paprasta, kad žmonių turtai didėja, kad žmonėms smagiau gyventi. Visokiomis padarais, visokiais išradimais jie gali naudoties. Mašinos, gamtos pajėgos ir materialai dirba žmogui. Jam tereikia ranka pamoti. Susitikęs su kuo, tuojau ir pastebi, kad jis yra kultūringas žmogus. Dėvi gražiai, plaukai, barzda dailiai apdoroti. Įveda jis tave į savo namus, ir tuoj pamatai visokių smagių intaisymų. Tikra pažanga! Seniau taip ir negyventa: praturtėjęs — aišku!

Ir ne tik tai viena: dailiai moka elgties. Kaip ragina sėsti, kaip kviečia pabūti. Vislab taip mandagu, patogul!

Kaip jis lenkiasi prieš svetį, kaip laiko rankas. Tikras kultūros žmogus. Seniau taip elgties nemokėjo. Šauni pažanga! Tai kad žmonės, kaip sakoma, civilizuojasi. Taip ir šitasis Tapęs pilietis, kurs pirma buvęs, taip sakant, laukinis

Tik rodos, kad ne šis mūsų pažįstamas yra tiek gerbtinas už tai, kiek tie, kurie yra tą kultūrą gaminę. Ji pasiekia beveik kiekvieną. Vos bėra ji išsvengiama. Bepigu tapti "kultūros" žmogumi.

Tečiau netenka ji mums dykai: reikia būti stropiam, atsargiam ir apsuksiam. Tos ypatybės sunėšė pagaliau visus tuos "kultūros" reiškinius. Bet gaminti jie yra kitur ir kitų. Laukininkas, darbininkas, pirklys didina kultūros materialą. Bet mokslininkas su savo draugu techniku visa yra kultūringa padaręs

Visais praėjusiais šimtmečiais mokslininkai yra manę ir visą savo domą kreipę į regimojo pasaulio apsireiškimus. Jie yra juos mėginę, tyrinėję ir naudoję. Tuo jie ir didino "kultūrą" bei žmogaus smagumui tarnavo. Ir nuolatai vis dar ateina mums iš jų stebūklų: "kultūra" dar vis didėja. Gal ir pasieks didį žmonių skaičių!

O ta "kultūra" ir suveda žmones su žmonėmis, lengvina jiems prekiauti, mainyti žodžius ir prekes. Ir žmonės išmoka būti kits kitam patogesni, mandagesni. Taip iš tos "kultūros" pareina ir civilizacija.

Tik neretai pasirodo ir civilizuotieji žmonės kitoki: tarsi prasitrina civilizacijos dažas. Tuomet apsireiškia, jog tie žmonės viduje yra tamsūs ir visai be turinio. O jei to turinio karta is yra, jis susideda iš visokių žemumų, baurumų bei piktumų. Ir nėra čia nieko prakilnaus, nėra nieko gražaus ir išmintingo

Visa materinė kultūra, visa civilizacija pačiam žmogui nieko nėra suteikusi. Žmogus yra pasilikęs

tarsi žiaurus, žalias, nanunokęs: nėra ingijęs širdies bei sielos kultūros.

O tai yra labai didis nuostolis. Be abejo, žmogus yra augščiausias padaras regimame pasaulyje. Jei čia visa yra auklėta, tobūlinta, jei visas gyvenimas yra nužengęs tolyn, tik patsai žmogus ne, tuomet būta rūpintasi tik menkesniais dalykais. Vyriausieji likę apleisti. Todėl šviesieji žmonės visuomet pirmon vieton statė paties žmogaus kultūrą. Ir kada norima vesti žmones pažangos taku, vyriausias rūpesnių dalykas turi būti jų širdies ir sielos kultūra, antrasis — gyvenimo kultūra ir trečiasis — tik civilizacija.

Žmogaus širdies bei sielos kultūra, rodos, rūpinasi mokslininkai, tikybų tarnai, filosofai, pranašai, dailininkai, ir tt.

Bet išžiūrėkime į jų darbus. Mūsų laikų mokslininkai yra akis visiškai inbedę į materinius pasaulio apsireiškimus. Todėl taip toli ir galėjo nuvesti materinę kultūrą, o tam, kas yra žmoniška, labai maža teturi supratimo. Tarsi tat gulėtų anapus jų pastebėjimų slenksčio.

Berods, mokslo manymas augina proto pajėgas. O tai, be abejo, yra vidaus kultūra. Tik aiškiai galima pastebėti, kaip šis proto auginimas užkerta kelią beveik visoms kitoms idėjoms. Man rodos, tai yra taip žinoma, kad nereikalinga apie tai nei žodžio sakyti.

Tikybų tarnai, berods, kaip tik tam yra, kad keltų širdies ir sielos kultūrą. Ir nēr abejojimo, kad jųjų daugelis tai daro, kiek išmanydami ir stengdami. Tik yra du dalyku, neduodančiu kaip reikiant vykti darbui. Vienas: priemonių forma ir turinys pareina iš labai senų laikų. Berods, tai galėtų būti labai naudinga jų veikimui, tik tam sąlygos turėtų būti duotos. Apie jas nekalbėsiu. Antras: žmogus, kurs vartoja minimąsias priemones, dažnai neturi tam prigimtų dovanų. Daug, berods, padaro jau ir jo pavadinimas. Bet be tų gabumų vis delto nebus daug pasiekama.

Pranašai mūsų dienomis tėra beveik vien prigavikai. Tikrųjų pranašų labai reta žmonijos amžiais. Filosofai nūdien yra vėl žmonės, kurie nesirūpina žmonėmis, bet žmonių manymu. Ir jie, teisybė, padeda nors mažumą didinti žmogaus kultūros. Tik nėra jų darbas didžiajam skaičiui. Dar gi palieka toli nuo gyvenimo gaivalų įvairių jame veikiančių pajėgų.

Daug daugiau padaro visokių rūšių dailininkai. Jie daro, tveria iš mūsų dienų gyvybės dabarčiai. Nors būtų pasirinkę ir kažiką iš senovės laikų, nors būtų jų veikimas svarbus, pagaliau tik ateičiai, — vis delto jie duoda iš akyvaizdos gyvenimo, ką teikia. Duoda iš savo gyvybės. Bet jie tegali tai padaryti, kada turi tam gabumų. Šiaip niekais išeitų jų darbas. Apie juos reikėtų kita kartą daugiau pakalbėti.

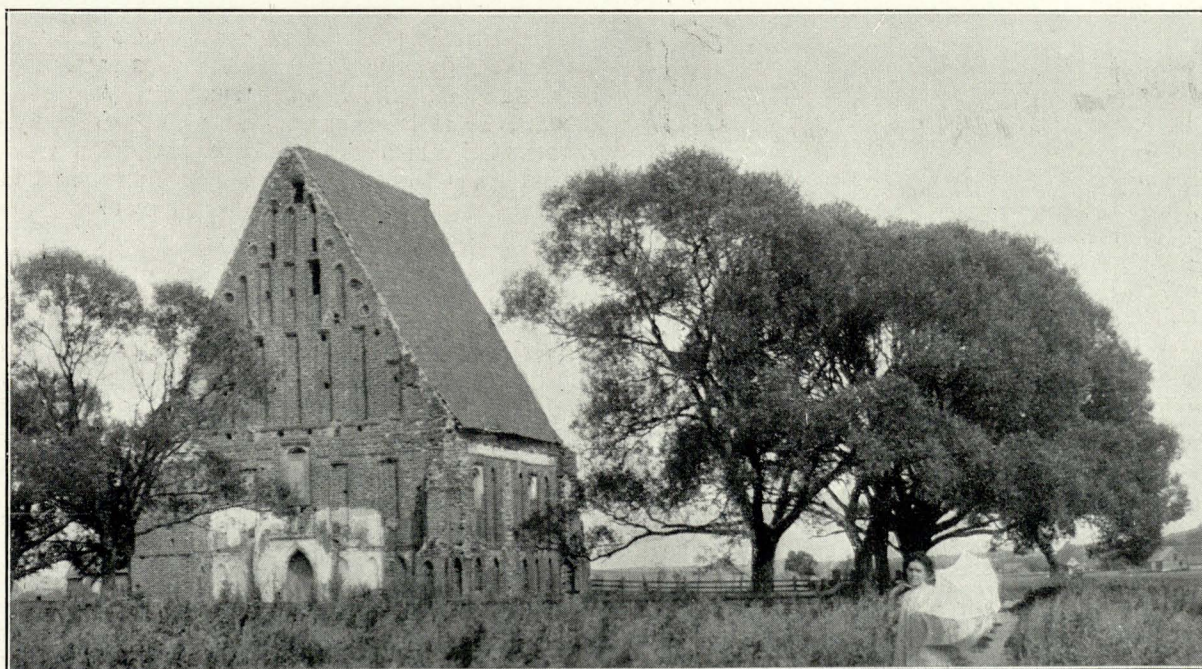
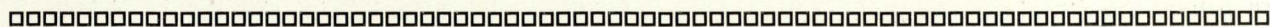
Svarbiausią vietą mūsų amžiu užima tarp dailininkų poėtai-rašytojai. Ir tautai yra jie patys reikalingieji. Jų materialas yra kaip tik tai, kuo tauta pirm viso pasirodo atskira žmonijos šaka, būtent kalba.

Ir poetai, kaip visi dailininkai, tegali veikti ne manydami esą poetai, bet būdami tam leisti, pavadinti. Jie nebesti poetai, kada žiūri vien į žodžius ir mėgina kaip-nors sustatyti juos į tvarkias eiles. Ir tai yra, berods, naudinga: žodžiai surenkami paprastam vartojimui. Bet poetai turi augštesnį uždavinį. Kas to nenumano, nėra poetas.

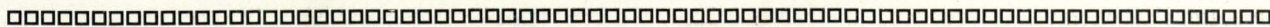
Žmogaus kultūra tėra daroma žmogaus. Į žmogų veikdamas, žmogus tegali jame sužadinti tai, kas

paties sieloje jau gyva. Tik praktinesnis žmogus tegali sužadinti prakilnumą. Vien kito žmogaus sielos gyvybė gali sukelti mumyse gyvybę. Mūsų sąmonė, jausmai, valia, meilė, išmintis teauga sąmoningam, jausmingam, tvirtam, meilingam ir išmintingam žmogui tariant į mus, su mumis gyvenant. Tik taip tegalima žmogus kultūrinti, tobulinti. Tik iš gyvybės pareina gajumas gyvybei. Vien ji yra kitai gaji.

Jausmai, valia, meilė ir tt. nėra pasakomi. Visa tatau yra tik kaip kokios augštenybės, pirm kurių žengia formos, lekia mintys. Rašytojas-poetas todėl turi kartu apreikšti du dalyku: minėtąsias augštenybes ir mintis. Kas minčių neturi, kas nieko

Senoji Zapyškio bažnyčia, D. L. K. Vytauto laikais statyta.

pasakyti nežino, nebus poetas, bet svajotojas, kurs vėjus gauda. Jausmai bus tarp žodžių, kaip vėjo pūstelėjimas tarp sausų šakų.

Kitas dalykas, kad yra ir minčių. Bet ir jų vienu neužtenka. Jos turi stovėti gyvųjų jausmų valdžioje, skaidrios sąmonės, išminties, tvirtos valios viekuose ir tt. Žmogus, kurs nori pildyti poėto pareigą, turi būti kupinas augštos gyvybės, sielos galių, taip kad jos iš jo skilste sklystų. Iš tokio pilnumo tegali pasidaryti tikras pasidalymo bangavimas, apsireiškimo ritmas, guvumas.

Visi tokio žmogaus sakymai ir veiksmai bus darbai, kurie apreikš jo vidų, jo širdį ir sielą. Jo raštai bus teisybė, kadangi pareina iš teisingos širdies. Jie bus pilni gyvybės ir guvumo, kadangi kyla iš gyvos sielos. Toks poetas netaria eile staty-

tais žodžiais, kas kitaip greičiau ir geriau ištaria. Eilėmis jis tik tai terašys, kas kitaip negali būti pasakyta.

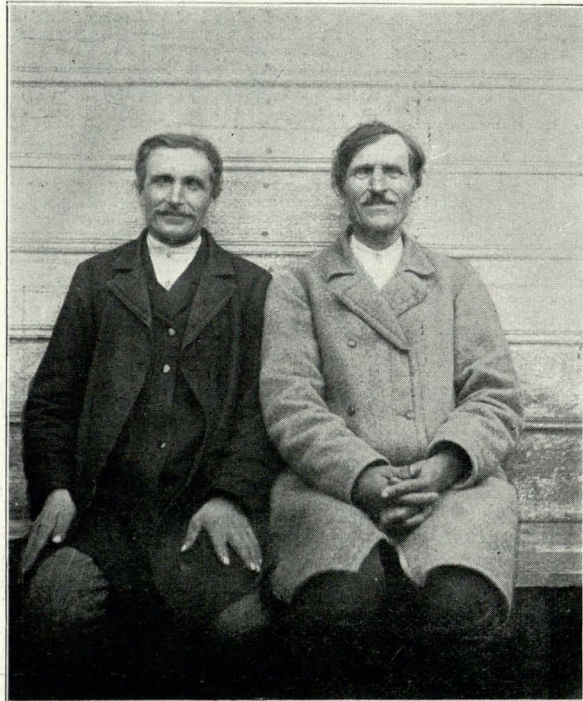
Tik išžiūrėkime į mūsų poetų rašytojų sakinius. Tuoju numanysime, kur monai daromi, o kur tikro poeto apsireiškiami. Monus, melus tas gamina, kurs prastą mintį taip suvaržo į eilę, jog vos-ne-vos minties truputėlis surandamas. Tikras poetas arba rašytojas vienu sakiniu beveik visą pasaulį nušviečia.

Jau esame sakę: Visa tam tėra viena neišvengiama sąlyga. Tik prakilnus, augštos kultūros žmogus gali taip rašyti ir tokiu būdu veikti į kitus žmones. Yra žinoma, kad vien žmogus tegali sukelti žmogui giliausios nepalaimos pajautimą, bet taip pat ir augščiausios palaimos patyrimą. Bet nieko

gilau kitam negali suteikti tas, kurs pats nėra gilus. Ir negali kitam tas apreikšti prakilnumo, kurs pats nėra prakilnas.

Nepadarys nieko nei gudriausias melas, nei monas. Nors bus parenkami patys garsieji žodžiai, pa-

oo

Žemaičių tipai.

oo

tys puikieji paveikslai, vis delto neskambės jie ir neturės gyvybės. Bet prasčiausieji apreikš Dievybės grožę, jeigu juos tars ir statys žmogus, kurio širdis grožybe kvėpuoja ir gyvena. Teisingai todėl sako Alkibiadas Platono symposione, kad Sokratas ir žodžiai esą kaip Silėnai, dailininkų dirbami. Ir jo žodžiai turi dureles, pro kurias gali žvelgti į vidų ir čia išvysti dievus, pastebėti išmintį ir grožę.

Bet kaip vien toks gyvos, prakilnos sielos žmogus tegali auginti kitus žmones, didinti, lobinti jų sielos kultūrą, taip ir tik tokiam žmogui tegalima visame gyvenime išvysti, kas slepiasi už jo pavidalų. Tik tokie prakilni žmonės tegali pamatyti skausme bei žiaurume grožybės, juokuose rimtumo, žmonių paklaidose Dievybės valdymo, mažiausiuose dalykuose numanyti amžinybės kvapą.

Lengva suprasti, kad taip regėdami tokie žmonės kitaip ir tarti gali, negu akieji. Todėl tikrųjų poetų bei rašytojų apsiereiškimai, jų veikalai nėra tik akies mirksniui gaminami, bet ir tolimajai ateičiai. Ir jie, kiek įmanydami, stengiasi tarnauti tikrai augščiausiems tikslams.

Visas mūsų gyvenimas nėra niekieno taip vedamas ir lydymas augštyn ir keliamas iš kasdieniųjų rūpesnių sunkenybių, kaip poetų žodžių ir paveikslų. Mėginkime visa, ką mokame ir žinome. Daug to vartojame gyvenime. Bet kada mus visi mokslai apleidžia, kada nusilpusi siela pargriūva, mus vėl pakelia ir tvirtina žodis, senovėje tartas poeto-pranašo arba mūsų laikų poeto-rašytojo, ištartas prakilno žmogaus. Poezija nėra eilėmis rašoma, bet teikiama sielos gyvybe. Todėl ir prastas žodis gali būti pilnas grožybės ir poezija nušviesti visą mūsų gyvenimą.

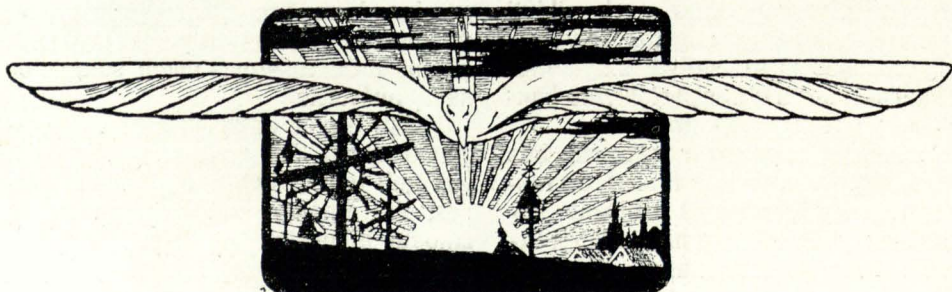
Ir dar vieną dalyką atlieka tikrasis poetas-rašytojas. Jis gyvena tarsi už kitus, juos pavaduodamas. Sakoma: kiekviename žmoguje yra visuma: dangus, žemė ir pragaras, visos galės ir negalės. Žmogus tai mikrokosmas. Jame yra daigų visam. Gyvendamas žmogus juos augina. Apsireiškia tad visokių blogumų ir visokių labumų, biaučių ir gražių ypatybių.

Ne kartą pamanome (ir ne visai be tiesos), jog gyvenimas augina greičiau blogumą, negu labumą. Pats žmogus tai nujaučia. Tai ir nori jame atsiverti koks prakilnybės žiedelis, bet nepasiekia jo gajusis spindulėlis. Ir žiedelis neatsiveria, gal net pradada nykti. Pats žmogus nesugeb jo iškelti ligi apsiereiškimo gimstančio prakilnybės jausmo. Bet, pasiektas tikrojo poeto žodžio, jis visas nušvinta. Ir siela prataria. Prakilnybės žiedelis pražydi.

Taip žmogus gali gyventi nuo dienos į dieną. Nors jojo gyvenimas būtų sunkus, žiaurus, vis delto visas derėtų žmogaus kultūrai. Vien tereikia jam tųjų, kurie ir tamsiame gyvenime regi grožybės žvaigždžių ir parodo jas kitiems. Tuomet jos išlengvo šviečia daugeliui. Ir žmonės net žiaurios sunkenybės taku žengs į žmonių kultūrą.

Vedėjai tam bus poetai-rašytojai. Jie bus tokie didumo, kiek augštumo galės nuvesti kitus ir kaip gerai jiems pasiseks saviškiams tarnauti.

Apsižvalgykime mūsų poetų-rašytojų eilėje! Bet nerašau tai, manydamas, kad apsižvalgytume, jeib išrastume didžiųjų poetų-rašytojų,—ne, tik noriu, kad tariamieji rašytojai ir poetai numanytų, jog į juos žiūrims su klausimais. Ar jie yra tie kultūros augintojai! Ar jie turi ir teisės bei pavadinimo tarti į žmones!

L. Noreika.

DEŠIMTIS METŲ LIETUVIŲ DRAUGIJOS GYVENIMO.

Pirmoji Peterburgo lietuvių mokykla Vosylius saloje, Peterburgo Liet. Mažturčių Susiš. D-jos įsteigta, pirmaisiais 1912-13 mokslo metais. Mokytoja Z. Arlauskaitė su savo mokyklos mokiniais.

Šie metai vasario 1 dieną sukako lygiai 10 metų, kaip darbuojasi Peterburgo Lietuvių Mažturčių Susišelpimo Draugija. Sausio 26 d. tai svarbiai draugijos iškilmei paminėti rytmetį katedros bažnyčioje buvo iškilmingos pamaldos, o vakarą Jelišiejevo namuose prie Nevos prospekto iškilmingas, nepaprastas visuotinis susirinkimas, į kurį buvo atvykę 70 narių ir 75 svečiai. Č. Petraškevičius papasakojo, ką draugija yra padariusi per tą 10 metų savo amžiaus. Paskiau susirinkimas išklauė daugybės pasveikinimų: sveikino įvairios Peterburgo lietuvių draugijos ir įstaigos, sveikino kitų didžiųjų miestų lietuvių draugijos ir organizacijos, neatsiliko ir pačios Lietuvos lietuvių draugijos ir atskiri žmonės. Peterburgiečiai buvo atsiuntę į susirinkimą savo pasiuntinius, kitų gi pasveikinimai atėjo telegramomis ir laiškais. Po pasveikinimų vyresnieji draugijos nariai pasakojo savo atsiminimus iš draugijos gyvenimo. Vasario 2 d. Pollako salėje buvo jubiliejaus vakaras. Tokia buvo, protokoliškai rašant, Peterburgo Lietuvių Mažturčių Susišelpimo D-jos 10 metų gyvenimo iškilmių programa.

Dešimtis metų ne taip ilgas laiko tarpas vieno žmogaus amžiuje, juo labiau jis nebūtų ilgas draugijos gyvenime.

Rodos, kas čia taip atsitiko per 10 metų, kad galima būtų apie tai kalbėti ir visuomenei priminti. Tiesa, 10 metų neilgas tarpas, bet jis ne visuomet vienodą pėdsaką palieka kaip atskiro žmogaus amžiuje, taip ir draugijos gyvenime. Žiūrėk: suaugusiam vyrui praeis 10 metų—nedaug tebus žymu, bet imk ir išžiūrėk į augantį ir bręstantį jaunikaitį—sutiksi jį dešimtį metų buvus, ir nebepažįsi jo: bus sustiprėjęs, subrendęs, išaugęs į vyrą. Taip pat yra mūsų jaunoms draugijoms ir visam mūsų jaunam, plėtojančiam augimui, kaip Vydūnas pasakytų. Mes taip dar neseniai testojome į viešą organizuotą darbą, kad dešimtis metų mums ir mūsų draugijoms yra ne trumpas laiko tarpas, bet visas augimo ir plėtojimosi periodas. Pirm dešimties metų, stodami į viešą kelią, mes buvome visai dar jaunikaičiai, bet ir žengiamo juo kaip tikri jaunikaičiai. Metai po metų mūsų pajėgos ne silpnyn, bet stipryn eina, nepavargstame, o žengiamo juo toliau juo šarpiau. Dešimtį metų paėję ir atsigręžę, pamatysime, kad mūsų nueita daugiau, negu kitasis būtų nuėjęs per dvi dešimti ir daugiau metų.

Ir Peterb. Liet. Mažturčių D-ja iš mažo dailio per 10 metų išaugo didokas medis, kurio pavėsis gaivina dabar jau ne mažą po juo susispi-

tusių didelės Peterburgo lietuvių kolonijos būrį. Didumą pažvelgkime, kaip ji atsirado ir ką per tą pirmą savo amžiaus 10 metų yra darusi.

Spėja, kad dabar Peterburge gyveną daugiau ne 20.000 lietuvių, skaitant kartu moteris, vyrus ir vaikus. Yra nemažas būrys inteligentų, bet daugiausia yra vidutiniai pasiturinčių žmonių, įvairių amatninkų ir ypač darbininkų, išblaškytų miesto pakraščiuose, ten, kame daugiau yra visokių fabriukų ir dirbtuvių. Lietuviai senai jau pradėjo traukti į Peterburgą, seniau dar, kaip į Ameriką. Ligi 1892

Lietuvės emigrantės, išlipusios Amerikoje iš laivo, sėdi vienos New Yorko emigrantų kontoroje ir laukia nuliūdusios, kaip bus joms svetimame krašte.

metų jie neturėjo čia jokios draugijos; 1892 metais veiklesnių lietuvių būrelis įsteigė pirmą Peterburge lietuvių draugiją, kurios pilnas vardas yra toks: "Peterburgo Lietuvių ir Žemaičių Labdaringoji Draugija". Draugijos steigėjai davė jai tokį vardą, turbūti, norėdami patraukti prie jos visus lietuvius ir, matyti, nesuprazdami dar, kad lietuvis yra bendras vardas kaip lietuviui augštaičiui, taip ir lietuviui žemaičiui. Labdarių draugijos tikslas buvo ir tebėra šelpti lietuvius pavargėlius ir mokslus einančiąją jaunuomenę. Toks grynai filantropinis tikslas negalėjo visų patraukti. Tat netrukus 1899 metais matome pasirūpinusius steigti ir 1900 metais jau įsisteigusius antrą lietuvių draugiją, kurios tikslas nebe filantropija, bet savo tarpo šelpimas ligoje, nelaimėje ir mirus, o prireikus ir nedidelis kreditas. Bet ši draugija buvo prieinama tik daugiau pasiturintiems, nes jos įstatai reikalauja, kad kiekvienas, stodamas į ją, įneštų 50 rub., neskaitant 6 rub. metinio narių mokesnio. Buvo likę daugelis tokių, kuriems ne išmalda, o pačių skatikais sudėta draugijoje pašalpa buvo ne mažiau reikalinga, kaip aniems, bet kurie neturėjo iš kur padėti visų 50 rublių. Tokiems reikėjo arba steigti naują, arba taip sutvarkyti jau esančioji susiėlpimo draugija, kad jie būtų galėję į ją intilpti be anų 50 rublių.

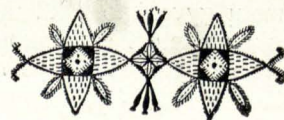
Atsitiko ne pirmaip, bet antraip. Kazimieras Šeškevičius, išsižiūrėjęs į latvius, paėmė jų įstatus, išvertė juos į lietuvių kalbą, surinko parašų ir indavė ministerijai, kuri 1903 metų lapkričio mėnesyje ir patvirtino šią naują, jau trečią Peterburge, Lietuvių Mažturčių Susiėlpimo Draugiją, o 1904 metų vasario 1 d. buvo pirmas visuotinis susirinkimas.

Ši jauniausia Peterburgo lietuvių draugija pasirodė ir veikliausia. Be tos materijalinės pašalpos, kuriai ji buvo pirmų-pirmiausiai įsteigta, ji pirmą Peterburge pradėjo rūpintis ir savo narių dvasios reikalais. Rygoje, Liepojoje ir kitur lietuviai jau turėjo mokyklų. Ir Peterburge daug kam mokyklų reikalas rūpėjo, bet niekas nedrįso jo rimtai pajudinti, bijodami, jogei nebūsią iš ko laikyti. Mokyklų klausimas visų-pirma pradėjo būti rimtai svarstomas Mažturčių draugijos valdybos posėdžiuose ir jos visuotiniuose susirinkimuose. Senuoju statutu draugija neturėjo teisės steigti mokyklų, tad jis buvo pataisytas ir naujai vidaus reikalų ministerijos patvirtintas. 1912 m. jau atsidarė pirmoji Peterburge pradėdamoji lietuvių mokykla Vosyliaus saloje, Gavanėje. Bus tat didžiausias ir svarbiausias darbas, kurį yra padariusi Mažturčių draugija per savo 10 metų darbavimąsi. Būdama pati neturtingoji Peterburge, ji nepa-

būgo didelių išlaidų, atidarė mokyklą ir išlaikė ją. Tai aiškiai parodė, jog atsidėjus kokiam darbui, kad ir kažkaip jis sunkus būtų, vis delto galima padaryti. Praėjusį rudenį ji įsteigė už Narvos vartų, kitame darbininkų rajone, antrą pradėdamąją mokyklą. Į ją išsižiūrėjusi, ir kiti dvi Peterburgo lietuvių draugijai, savitarpinių ir labdarių, pradėjo taip-pat steigti mokyklas. Del to šie metai Peterburge yra jau 5 pradėdamosios lietuvių mokyklos.

Apskritai imant, Mažturčių Draugija stengiasi padėti neturtingiems lietuviams darbininkams, išblaškytiems miesto pakraščiuose apie fabrikas. Be mokyklų, ji kelia pakraščiuose vakarus, taiso vaikams egleles per Kalėdų šventes, turi inkūrusi prie abiejų mokyklų suaugusiems vakarinius kursus ir t.t. Be to, ji laiko darbo biurą, kuriam padedant nuo 1907 m. yra gavę darbo 569 žmonės.

Per tą trumpą dešimtį metų draugija yra nemaža padariusi. Galima tik palinkėti, kad ji ir toliau taip-pat vaisingai darbuotųsi ir, praėjus antrai dešimčiai metų, turėtų dar daugiau kuo pasidžiaugti.

nuo 1906 m. darbuojasi švietimo draugija "Žvairgždė". Netrukus išdygo dar kelios draugijos: dvi blaivininkų — katalikų ir "Giedra", draugija-klubas "Žaislas". Atsirado daugiau lietuvių studentų politechnikoj—jie susispietė į būrelį vardu "Viltis".

oo

Muzikantas su "Labanoro dūda" nuo Vidžių Kauno g.

oo

"Aušros" įsteigimas sutampa su pradžia aiškesnio lietuvių tautinio atgijimo. "Pašalpos draugija" gimus tuo laiku, kuomet Rygoj buvo pradėję dygti, kaip grybai po lietaus, fabrikos, kurios ir sutraukė daugybę lietuvių į tą miestą. Gerokai padidėjus čionai lietuvių skaičiui, šviesesniųjų lietuvių būrelis susimetė į "Kanklių" draugiją, kad veikiau susipažintų ir susiartintų.

Tiek pajėgta padaryti iki spalio m. 1905 m. Kitų draugijų pridėjo per paskutinius 8 metus.

Šiuo paskutiniu tarpu atsirado ir du laikraščiai, tebeinančią iki šiai dienai ir, matyt, radusiu čionai nemaža skaitytojų.

Kiek yra dabar Rygoj lietuvių, — niekas gerai nežino. Neparodys tikro skaičiaus ir miesto gyventojų sąrašas, kurį miesto valdžia padarė gruodžio mėnesį praėjusių metų, nes daugelis lietuvių dar ir šandien nenori sakyties kas esą; kiti, pagaliaus, tiek nežino ir tegali pasisakyti, kad esą katalikai.

Vistiek, kiek žmonių bus užsirašę lietuviams, Rygos gyventojai gerai žino, jog tos kilties žmonių čionai labai daug;

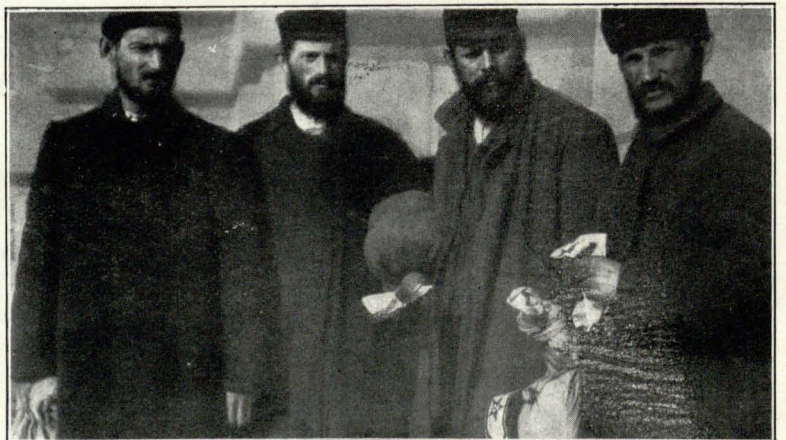
spėja, kad ne mažiau, kaip 50 tūkstančių. 50 tūkstančių — tai visa dešimta dalis miesto gyventojų. Bet ligi paskutinių metų tajai Rygos gyventojų daliai prigulėjo labai menka rolė miesto viešajame gyvenime. Ir tarp darbininkų mūsiškiai buvo skaitomi prie antros kategorijos. Ką bekalbėti apie kitų sluoksnių žmones!

Pirmą kartą lietuvius, kaip atskirą tautos grupę, rygiečiai atsiminė per pirmosios Valst. Dūmos rinkimus. Bet 7 metais vėliau, besirengiant prie miesto dūmos rinkimų, vėl buvo juos tarytum užmiršę. Mat iš miesto dūmos rinkėjų reikalaujama augštesnio materialinio cenzo, ir buvo manoma, kad tinkamojo cenzo žmonių tarp lietuvių kaip ir nėra. Patys lietuviai savo tarpe skaitė ne daugiau, kaip 50 rinkikų. Bet pabandė geriau apsiskaityti ir priskaitė 150 su viršum. Tuomet pradėta ir su lietuviams kalbėti.

Maž-daug tuo pačiu laiku Rygos publicistams buvo pasipainiojus liuterių bažnyčių statistika. Ta statistika parodė, jog liuterių Rygoj mažiau gimsta, kaip miršta. Be to, buvo manoma, jog lietuvių imigracija taip-pat labai silpna. Striukai-drūtai paaiškėjo, jog liuterių, t. y. latvių ir vokiečių skaičius mieste neina didyn. Tuo tarpu gyventojų skaičius smarkiai auga: 1897 m. čionai buvo toli nepilni 300 tūkstančių, o šandien 500 tūkstačių su viršum. Pasižiūrėjo į katalikų bažnyčios statistiką: čionai atžagariai—daugiau krikštijama, kaip laidojama. Pažingeidavo dar, kokios tautos katalikai čionai labiausiai vįsta. Pasirodė, kad tai lietuviai—jie smarkiausiai emigruoja į Rygą, jie duoda ir didžiausią natūralinį prieaugį.

Tie 150 su viršum namų savininkų ir ta bažnyčių statistika iškarto atkreipė rygiečių akis į lietuvius, su jais pradėjo "skaityties". Jau per paskutinius miesto dūmos rinkimus lietuvių atstovų buvo intraukta į abiejų partijų kandidatų sąrašą. Nuo pernai metų ir lietuviai turi dūmoj savo atstovą.

Rygos miesto dūmos rinkimai paremti ant nacionalinio pamato. Iki paskutinio laiko per rinkimus lengvai laimėdavo vokiečiai. Per paskutinį dešimtmetį latviai per savo kredito įstaigas ingijo dau-

Žydai emigrantai, išlipę iš laivo New Yorke Amerikoje.

gelį namų ir ėmė reikalaut sau daugiau vietų dūmoje. Per paskutinius rinkimus jau tikėjosi ir įveiksią vokiečius. Vokiečiai turėjo ieškoti talkininkų, susitarė su rusais ir atsilaukė, bet į savo kandidatų tarpą galėjo įsirašyti savųjų jau tik pusę. Lietuvių rinkikai, nepasizadėję nei vienai, nei antrai partijai, savo nutarime pasisakė nenorį balsuoti tokiems kandidatų sąrašams, kur dauguma vietų skiriama vienos tautos atstovams.

Lietuvių rinkikai savo tokiu nutarimu be nebus išpėję ir išreiškę pageidavimo ir kitų mažesniųjų rinkikų grupių, be kurių pagalbos nei vokiečiai, nei latviai šandien jau negali laimėti rinkimų. Ateityje, matoma, turės daugiau šansų tas renkamųjų sąrašas, kuriame bus teisingiau padalytos vietos tarp įvairių grupių atstovų. Vokiečiams ir latviams paliks tik rolė brandolių tų dviejų grupių, į kurias skirstysis rinkikai. Pernykščiai rinkimai be nebus paskutiniai, atidavę miesto valdymo vadeles vienai tautai. Reikia spėti, kad po kitų rinkimų lietuviai gaus dalyvauti miesto dūmoje jau ne vienu tikta atstovu.

Taigi lietuviai šandien jau intraukti į Rygos viešojo gyvenimo verpetą; jų rolė betgi dar ilgai bus gerokai apribota: žemas švietimo stovis, menkas susiorganizavimas neduos pilnai naudoties tomis teisėmis, kurios derėtų letuviams dėl jų daugumo. Štai vienas atsitikimas, kurs gerai nušviečia ir Rygos lietuvių silpnąsias puses ir jų stovį tarp kitų miesto gyventojų.

Miestas turi pastatęs po gražų rūmą vokiečių ir rusų teatrums ir paskyręs kelius šimtus tūkstančių latvių teatrui statyti; be to, skiria po keliolika tūkstančių kas metai tų tautų teatrums laikyti. Matydami tai, ir lietuviai buvo sumanę pasinaudoti panašiomis teisėmis: 6 lietuvių draugijos buvo sumaniusios prašyti miesto valdžios, kad duotų žemės sklypą ir kiek pinigų pasistatyti namams, kur galėtų tilpti lietuvių kultūrinės įstaigos. Prašymas buvo atmestas, bet buvo duota suprasti, jog miesto valdžia sutiktų duoti kokius 3—4 tūkstančius rublių kas metai tokiems namams samdyties. Draugijos kreipėsi į miesto dūmą išnaujo, prašydamos bent tos pašalpos. Tuojau tokį-pat prašymą padavė "Žaislo" šalininkai, vardu artistų mėgėjų kuopelės, kuri darbuojasi prie to klubo. Miesto valdžia tuojau uždarė kišenę. Dabar, esą, turime prašymus iš dviejų vietų ir nežinome, katrai turėtume duoti. Ir nedavė nei vieniems, nei antriems: lauks kuomet būsime vertesni.

Vertesni būsime, kaip ir visur, kai labiau apsišviesime, inprasime geriau numanyti savo padėjimą, išmoksime skirti bendrus mūsų reikalus nuo kuopelių ir atskirų asmenų siekimų.

Koks švietimo laipsnis mūsų suaugusiųjų, keliaujančių į Rygą, patys gerai žinome. Žinome, jog jis toli atsilikęs nuo švietimo Baltijos krašto gyventojų, kur nuo senų laikų įvestas privalomasis vaikų mokymas. Su suaugusiais mūsų atėjūnais sunku dabar labai kas padaryti; bet Rygoj augančiąja karta galima ir, žinoma, reikia pasirūpinti. Ne visiems gal žinomas tas faktas, jog Rygoj tarp jau-

nuomenės yra žymiai didesnis nuošimtis nemokančių rašyti skaityti, negu mažesniuose Baltijos krašto miestuose ir apskrityse. Tai visokių ateivių kaltė, labiausiai lietuvių. Lietuviai ateiviai kiti ir Rygoj neleidžia vaikų mokyties—vieni iš nerangumo, kiti nepajėgdami užsimokėti už mokymą, nes pigių mokyklų čionai ne visiems užtenka.

Paraginti tėvams, kad mokytų vaikus ir kad padidėtų mokyklų skaičius, įsisteigė čionai švietimo draugija "Žvaigždė". Pradėjusi nuo mažo dailto, ta draugija šandien laiko 5 pradedamąsias mokyklas, kuriose mokosi 500 su viršum vaikų—berniukų ir mergaičių. Už mokymą paskirta metams po 10 rub., bet surenkama maždaug tik po 5 rub. nuo mokinio, delto kad menkiausiai pasiturintiems neleidžiama, geroka dalis dykai mokama. Tą draugiją, skaitant nariais ir daugumą mokinių tėvų, palaiko vos 500—600 žmonių.

Kiek geriau suprantamas rygiečiams materialinio šelpimosi tikslas: "Pašalpos draugijoj" susispietę apie 1000 žmonių. Ta draugija vienintėlė, kuri turi ir pinigų ateičiai atsidedus. Prie šitos draugijos sausio mėnesį įsisteigė taupymo-skolinimo kasa. Toji įstaiga, jei tik nesutiks kliūčių pačių lietuvių tarpe, turi daug šansų plėtoties.

Taigi šiokių-tokių organizacijų tarp Rygos lietuvių jau yra. Kai-kurios, kaip "Žvaigždė" ir "Pašalpos draugija", mūsų saiku saikuojant, yra jau gerokai išsiplėtojusios, bet, sulyginus su kitomis, Rygoje gyvenančiomis tautomis, lietuviai dar labai atsilikę visose gyvenimo, srityse. Bet rygiečių ūpas eina geryn, susipratimas bręsta, ardančios pajėgos randa vis mažiau pritarėjų ir naivių sekėjų.

oo

S. Č. K.

Pasakėlė.

Galingasis Praamžius tarė sau vieną rytmetį:
— Gana man iš visų pusių klausyti skundų:
Štai padarysiu vieną sutvėrimą laimingą

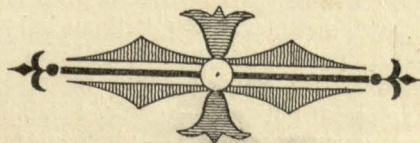
Ir, pažvelgęs į pasaulį, pasišaukė baltą paukštį,
kurs liūdnas rymojo ant šakos, nes nepažino nei lizdo, nei draugo, ir tarė jam:

— Noriu, kad būtum laimingas. Ko trokšti?

— Galingasis Praamžiau!—atsakė baltasis paukštis,—duok man stiprius sparnus ir leisk man skristi augštytyn tuo taku, kurį saulė žymi.

— Gerai.—tarė Praamžius,—o ką tu veiksi saulę pasiekęs?

— Galingasis Praamžiau!—tarė vėl baltasis paukštis,—duok man skristi saulės taku, visuomet saulę prieš akis turėti ir... niekuomet saulės nepasiekti.

Sofija Čiurlionienė (Kymantaitė).

Pats su savimi.

(Iš dieninio).

Supykau ir niekam apie savo prisityrimus nesakysiu. Jeigu aš jau beprotis, tegu beprotis: nekalbėsiu nė su kuo. Tegu aš beprotis, bet beprotis su kvailiais nieko bendra neturi. Kvailiai bailūs. Aš nesu bailus ir kvailas, todėl sako, kad beprotis. Nu teisė. Ir dar taip atsargiai vaikščioja aplinkui, kinkuoja galvomis, dūksauja per nosį: Toks jaunas iš proto išėjo. Vargšas... vargšas. Pasigailėjimo, tartum, kratyte prikratysi. Aš irgi dūksauju per nosį ir sakau sau vienas: Vargšai, vargšai, tokie jauni, o jau į protą inėjote. Nenoriu su jais nieko bendra turėti. Tyliau. O jie (kokie geri!) labai rūpestingi, ko aš tyliau. Blogas ženklas, kad tyli, reikia, girdi, kalbinti.

— Blogas oras!.. Juk blogas?

Aš tyliau.

— Seniau mėgdavai vaikščioti... Ar dabar mėgsti?

Aš tyliau. Paėmiau į rankas knygą raudonu aptaisu.

— Juk graži knyga?

Aš tyliau.

— Ar patinka tas laikrodis? Šit tas?

Tyliau. Musė ingėlė man į kaktą, nuginiau ją.

— Ar nemėgsti, kaip musė kanda?

Tyliau.

— Negal prakalbinti, tai blogas ženklas.

Intik jiems! O aną dieną, kada, atsitekėjęs ir atgimęs, supratau ir pradėjau kalbėti apie savo naujo gyvenimo prisityrimus, jie labai išsigando ir pradėjo sakyti:

— Taip šneka, tai blogas ženklas: iš proto išėjo.

Žinok, neintiksi geriems, rūpestingiems giminiams. Atsimenu savo praėjusį gyvenimą. Taip buvo iš-pat kudikio dienų. Buvau našlaitis. Geri giminės leido į mokslą iš tėvų palikimo liekanų. Kol buvau mažas, per daug buvau vikrus, per daug miklus, per daug žvalus. Negera ir negera! Paugterėjau, įnikau į knygas ir kito pasaulio nebereikėjo man. Jaunam negera esą taip, reikią šio ir ano. Pamojau ranka ant gerųjų giminių patarimų. Giminės dūksavo per nosį ir nutarė: Nesulauksime mes iš jo paguodos. Mokinaus gerai, pamilau savo architektūros mokslą taip labai. Buvau tada dvidešimt ketvirtų metų, už metų ketinai baigti. Sausio pirmą dieną, per naujus metus, pažinau Marytę — mano žmoną. Po velykų buvo mūsų jungtuvės. Marytė neturėjo pinigų, — giminės labai supyko. Pabaigiau, gavau gerą vietą — giminės truputį atsi-

leido. O mudu gyvenova toli, toli nuo visų. Ir buvo darbo, tokio puikaus darbo: dailei stačiau rūmus, ir buvova drauge. Marytė — sesuo, Marytė — žmona, Marytė — draugas, Marytė — laimė, Marytė, Marytė, Marytė... Mano dailės rūmai buvo pabaigti, buvova drauge.

Marytė mirė. Čia štai pasibaigė ir mano anas gyvenimas. Paskui buvau apmiręs, ir dabar praregėjau ir supratau visa ir visa atmenu. Gailėjaus aš jos, kaip gailis žmogus, visam amžiui staiga šviesos nustojęs. Tarytum siela išėjo, kūnas beliko. Blūdau ir alpau iš gailėsio. Atvažiavo tuomet giminės, suėmė visa, pardavė, pasiėmė mane ir parsivežė.

— Tai negera, tai negera taip gailėtis, — šnibždėjo tarp savęs.

Pavasaris. Lietuvos pavasaris kaime. Bėgau nuo žmonių į laukus, į girias ir šaukiau: Maryte, Maryte! O giminės gailėjos, sodino prie žaliojo stalelio, į vakarėlius vežioti siulės. Bėgau nuo jų. Ir atėjo ana palaimintoji diena. Buvau lauke. Rugiai siūbavo. Sustojau, žiūriu, klausau — širdis taip keistai pradėjo virpėti nujauzdama.

Taip sunku tokia didelė varpa laikyti! — pasi-guodė laibutis linkstas šiaudas.

— Ar tau sunku, vargšeli? — paklausiau.

— Taigi sunku... — Pelengva — neužmink, palengva — neužmink! — sušuko pilkas paukštelis.

Žiūriu — lizdelis pilnas mažučių paukštelių.

— Nebijok, nebijok! — sakau.

— Aš tavęs nebijau, tik kelią rodau, aš kitų žmonių bijau, — sako paukštelis.

Toks džiaugsmas, toks džiaugsmas tai girdėtil Sėdaus prie medžio. Tūkstančiai nesuprantamų balsų pirma skraidžiojo aplinkui. Klausiau — klausiau, klausinėjau, šnekėjau, gėrėjaus. Visos žolelės, visi medeliai, visi paukšteliai tapo mano draugais. Puikiausia pasaulyje diena! Žiūrėk — rugių lauku ateina Ji, — Marytė. Priėjo, lengvai piršteliais plaukus glamonėja ir: gerai, gerai — sako, o rankelės lengvios, tarytum, saulės spinduliai. Nurimau ir nutilau. Ėjau palengva namo. Einu per kiemą, o čia baltas triušis pribėgo ir sako:

— Išnešk duonelės!

Išnešiau jam riekutę, pavalgydinau. Giminės pamatė mane ir šaukė prie vakarienės. Ėjau liuosas ir ramus. Nežinau kur dingo anas žmogus, kurs pablūdusiai gailėjosi savo žmonos. Marytė čia, manyje. Šypsas pasauliui, pasaulis šypsos man. Inėjau į giminių būrį. Mačiau, kaip jie stebėjos į mano ramų veidą. Sėdaus jų tarpe ir pradėjau sakyti, ką sakė triušelis ir rugių šiaudas, ir rugiuose paukštytė. O jie žiūrėjo į kits — kitą ir šnibždėjo:

— Jau visai išėjo iš proto.

Nūtilau. Išėjau į sodą ir ilgai ten vaikščiojau. Žvilgterėjau į namus: svečių esama. Sėdi visi ramiai aplink žaliuosius stalelius, o kambarys prirūkytas lig žemės. Inėjau. Pas langą stovi trys puikios, pilnos žiedų, rožės. Priėjau prie jų.

— Taip trošku, taip trošku! — skundėsi viena.

— Paliuosuok iš čia! — meldė antroji, o trečioji tik atsiduso.

Paėmiau dailiai žolynus ir nešiau laukan.

— Kam neši, kur neši?! — pradėjo šaukti giminės.

— Jos sakosi, joms čia esą trošku, — pasakiau ramiai. Tuojau visi pradėjo šnibždėti:

— Beprotis, beprotis, — ir nieko man nebesakė.

O svečiai namiškių klausinėjo tyliai:

— Ar nieko nedaro?

Giminės juos ramino. Išėjau: man neįjauku buvo. Ir vėl ėjau nuo žmonių. Pasaulis atdaras. Čia arti namų visų labiausiai myliu senį ažuolą. Šneka drūtu balsu ir vartoja žodžius, dabar jau užmirštus kalboje. Liūdnas yra senelis iš didelio būrio pats vienas belikęs. Taip puikios jo pasakos! Norėjau sugrįžęs namo jiems visa sakyti, akis atidaryti, o jie, jei ne lūpomis, tai visu elgimosi sako man: beprotis. Aš gyvenu, ir pasaulis man atdaras; o jie sako: beprotis. Todel ir supratau, kad jie yra kvaili, nors "su protu". Ką gi aš su jais galiu turėti bendra. Tyliau, o jie mane taip inerzino savo kvailais klausimais, kad buvau piktas. Nuėjau į ažuolą pasiguosti. Ažuolas pasakė man: nepyk!

Nebeturiu širdyje apmaudo. Tyliau su jais, o jie labai nemėgsta, jei kas tyli. Taigi ištraukė mano Marytės paveikslą ir emė kišti po akių ir klausiti: Kas čia? Pasakiau ramiai:

— Tai mano žmona Marytė. Tik čia ne labai tepanaši. Dabar ji daug gražesnė.

— Kame gi ją dabar matei?

Vėl pasakiau.

— Jinai pasislėpė nuo žmonių akių, kad man pasaulį atidarytų, ir vėl yra su manim.

— Beprotis, — nutarė tuojau visi.

Aš išėjau sau. Eidamas per kiemą, pamačiau virėją su peiliu rankoje besigainiojančią viščiukus. Vargšai paukšteliai puolė tuojau prie manęs:

— Gelbėk, gelbėk! — šaukė, lakstydami aplinkai.

Priėjau prie virėjos ir pasakiau:

— Klausyk, kaip jie pagalbos šaukia! Negera yra sėti mirtis, labai negera: nedaryk to!

— Sugrįžęs namo, pasakiau, kad aš valgysiu tik pieną ir duoną: nenoriu iš kieno skausmo ir skriaudos gyventi. O giminės pasižiūrėjo į kits - kitą ir giliai įsitikino šiuo žygiu, kad aš visai... Tegul.. Juk jie kvaili, o man ažuolas pasakė, kad pykti nereikia.

Šį vakarą atėjo Marytė pas mane į kambarį.

— Labai gerai, labai gerai! — pagyrė ji vėl mane ir akis man bučiavo taip - pat, kaip seniau. Aš tyliai juokiaus ir Marytė juokės ir žinojova viens-antrą kaip patys save, ir kalbėjova apie praeitį.

— Kiek tu privargai, kol praregėjai ir supratai, — sakė Marytė. — Man ne syki, žiūrint į tave, širdis plyšo!

Maldavau atleidimo, šnekėjova, šnekučiavova. Kaip gi visa buvo aiškiai suprantama!

Dieną vaikščiojau po laukus, nuėjau į mišką. Niekuomet, niekuomet nebuvau dar tokiame miške. Tuojau ineinant pasveikino mane dvi egleli, susisveikinome meiliai, ir ėjau toliau. Inėjęs į tankumyną supratau, kad čia nepaprasta diena; priėjau prie vienos senos pušies ir prašiau išaiškinti, kas darosi.

— Mieliausias! — atsakė pušis, — išskilmę ruošinama.

Liepė žiūrėt man į dangų. Mačiau, kaip greitas vėjas debesis veja, o pušelė šlamėjo:

— Vėjas, didysis galiūnas, atsiuntė savo sūnų ir sakos rengiūsis į girią viešėti, dainų dainuoti.

Klaidžiojau po girią ir taip džiaugiausi didyji galiūną dainuojant išgirsias. Ant kiminų sėdaus ir laukiau. Sulaukiau. O ką girdėjau, ar aš jums apsakysiu? Juk tų balsų neprikelsiu patsai; nebent žodžius kartosiu. Pasilenkė eglė ir pušų viršūnės ir pragydo: Svei - ki - na - me.

O vėjas iš padangės nusileidęs tarp viršūnių užė.

— Atėjau aš pas jus mylimiausios pušelės, eglės, eglės seselės!...

Ir suėmė visas augštąsias į glėbį ir prispaudė prie savo krūtinės ir, tarytum, plyšo to milžino širdis, sveikindama girias. Plyšo ilgėjimo slopinta. Ap-svaigau ir aš drauge. Ar gi galiu apsaityti? Nežinau, kuomet ir kaip sugrįžau namo. Marytė lydėjo mane. Pamatė mane giminės ir sako:

Sušalai... Jau rūduo... Tokia šalta. Ko vaikščioji po girias? Ir kinkavo galvomis, galvodami... savo. Aš gerai žinau, ką jie galvoja: jie manęs gailisi! Ta mintis man taip pasirodė juokinga, kad net pasidarė linksma. Priėjau ir pabučiavau vieną giminaitį, paskui antrą, norėjau pabučiuoti visus, bet kiti pradėjo bėgti. Žinoma, kvaili, nėra ko ir norėti. Nuėjau sau į ažuolą - senelį, apsakinėjau jam visa, ir jis mane paguodė. Paskui šnekučiavome su mažomis varlikėmis, jos jau slepiasi, bet prie manęs išlindo; tokios malonios ir gerutės.

Ar nesakiau; ar nesakiau, kad jie yra kvaili ir bailūs? Be galo bailūs! Aną vakarą suėjo visi į tamsų kambarį, susėdo aplink mažą apvalų stalelį; su dvasiomis, girdi, norį kalbėtis. Suėjova ir mudu su Maryte ir susėdova sau tyliai kerčioje. Indomu buvo paklaustyti, kaip ten jie šnekėsis. Stalėlis baldos, jie klausinėja ir taip, matyti, gerai žaidžia. Aš ir prašau Marytės:

— Širdele, paskambink!...

Priėjova abu prie fortepijono ir išgirdome visi... Bethoveno laidotuvių maršą. Marytė dabar milijoną kartų gražiau skambina, negu tuomet, kada visi ją galėjo matyti. Tai jau nebe tas žinomas Bethoveno laidotuvių maršas, bet jau Bethoveno sapnas, jo svajojimas apie laidotuvių valandą. Dieve, kaip puiku! O jie, giminės... išspradžių buvo pastyrę, kaip be žado, o paskui, uždegę šviesą, pradėjo šaukti: Kas čia? Kas čia? Mano širdis buvo

kaip danguje, ir pasakiau ramiai: Tai mano Marytė skambina. Jie buvo tokie išbalę ir ėmė užpuldinėti, kad tai aš pats daužąs fortepijoną. Aš tik nusišypsojau ir dadar jie... bijo manęs. O ažuolas sako, kad tai visuomet taip. Jis per amžius regėjo, kaip tie, kurie bailūs ir kvaili, bijo tų, kurie nėra bailūs ir kvaili, o kad juos įveiktų, tai pučiasi ir iš pasalų tykoja. Marytei sakau:

— Tu seniau niekuomet taip puikiai neskambindavai.

Marytė sako:

— Aš neskambinu to maršo, kurį Beethovenas žmonėms paliko, bet tą, kurį su savim pasiėmė.

Tai taip ir yra: aš tuojau supratau. Marytė pasakojo man apie muziką, apie tą, kurios ji dabar moka, rodė man žvaigždes ir pasakojo, kur buvusi.

— Tu žinai daugiau, negu visi žemės mokslai, — sakau jai. Ji šypsos.

— Ir tu žinai daugiau; jau nebesi aklas.

Aš žinau tik viena: kas yra laimingiausias žmogus pasaulyje.

Giminės man gydytoją parvežė. Jie—man! Girdėti dalykai?? Ir dar nesako, kad tai gydytojas. Tegul nesako: aš pats gerai žinau. Jeigu jis kvailas, tai tylėsiu, jeigu nekvailas, tai šnekėsiu. Marytė suspaudė man ranką—ir nuėjau į salioną. Atsisėdau ir žiūriu jam stačiai į akis. Nusišypsojau ir sakau:

— Sakyk, Tamsta, vieną žodį, aš tuojau numanysiu, ar Tamsta kvailas ar ne.

Jis irgi nusišypsojo (labai gražiai nusišypsojo) ir sako:

— Man labai Tamstos akys patinka... Tamstos akyse yra Renesanso kibirkštis, Botticeli...

Nutvėriau jį už rankos: taip, tai atgimimas, renaissance, renaissance! Ir vedžiau į daržą į ažuolą, paskui į laukus. Sakiau apie tą atgimimo dieną, kuomet šiaudelis prašneko į manę. Vaikščiojau... Sugrižęs namo, buvau taip pavargęs: sėdaus į kampą ir galvą padėjau ant Marytės kelių, snaudžiau... nesnaudžiau... Giminės apstojo gydytoją ir šnekėjo kažką. Jis irgi sakė-sakė, o jie klausė. Gydytojas išvažiavo. Girdėjau pats važiuojant.

Pirmas sniegas. Skrenda balti šapeliai, baltos plastakės. Žemė baltai puošiasi, ir Merytė tokia balta balta. Dieve, koks džiaugsmas! Atsiminiau kūdikio dienas... Laksčiau ir gaudžiau rankomis baltus lapelius: skrido, lakstė aplinkui, taikino į akis, ant lūpų tirpo, sukos, šokti vadino.

Prašiau Marytės, kad skambintų, ir vis dabar vakarais nenužiūlia fortepijonas. Tokių gaidų negirdėjau niekur. Garsai, sielos paslaptis, gyvena, auga. Garsas pats savyje gyvas... Gyvas... Kas tai supras!?

Marytė manę myli.

Šiandien taip buvo: inėjo pas mane giminė, tas seniausias, toks rūstus, ir taip pasakė:

— Nustok fortepijoną daužęs naktimis. Visus mus išvarysi iš proto.

— Tai mano žmona...

— Beprotis esi, — pasakė dar rūščiau: Nors gydytojas užgynė tau šiaip sakyti, žinok ir žinok, kad jei neliausies, nuvešiu į ligoninę.

Išėjo. Aš tuojau pasiskundžiau Marytei ir taip verkiau - verkiau, nurimti negalėjau. Nenoriu į ligoninę, nenoriu! Ir už ką man?.. Marytė ramino.

Tokios liūdnos dienos. Balta jau žiema aplinkui. Speigai. Giminės visi į tokius didžiausius kailinius susisupa, jei kur eina. Aš neturiu kailinių: nežinau, kur jie mano kailinius padėjo. Neleidžia niekur eiti.

Sakos biją, kad nesušalčiau, nesuringčiau: nereikalingo rūpesnio būsią.

Pasakiau Marytei, kad giminės labai negeri ir kad į ažuolą nebeleidžia. Marytė taip pasakė:

— Eisiva pas manę. Patylom pro langą išeisiva ir eisiva per girias ir laukus į mano baltuosius rūmus. Priruošti ten mums balti, minkšti patalai. Atsilsėsiva, tenai nebus nė vieno giminės, tik mudu du. Paskui eisiva žvaigždžių takais vaikščioti.

Bučiauvau savo Marytės rankytes ir kojeles. Tiek laimės! Ir už ką?

Apžiūrėjau atsidėjęs langą. Labai menkai užtaisytas; galima bus tyliai, nejučiomis išimti ir... ah!... svaigsta galva. Tiek laimės: Jinai ves mane žvaigždžių takais, žvaigždžių takais...

1909 metai. Vasara. Plungė.

Pr. P.

Prie smuklės.

Br-r-r!... Šalta!... O kišenėje tik 3 kapeikos. Kad da bent tiek būtų, tai jau tikrai turėčiau kuo pasišildyti... Gal paprašius praeivių? Čia jų tiek daug: eina šen ir ten. Bet baugu, ten lygiai tas kipšas raudonsiūlis stovi. Jau ir taip jis kaž-ko savo žlibes visą laiką į mane išmeigęs. Ir ko jam reikia iš manęs? Bene būtų pažinęs? Kad jį kurl.. Ė-ė, verčiau pasitrauksiu iš čia, nes bus nelaimė... Palauk, atsikreipė... Taip kur kas geriau. Turbūt

man tik taip pasirodė... Ištikruju, ko jam į mane žiūrėti? Bene maža čia tokių "ponų", kaip aš?... Pastovėsiu valandėlę Nors pro langą pažiūrėsiu, kas ten vyduj darosi. Kai kada ir pažiūrėjimu širdelė pasitenkina.

Oho! Kokia daugybė žmonių! Ištoriškę gaivnančio gėrimo. Ka-ka-ka! Kad jus kurl.. Ima ir po mažąją ir po didžiąją... Oi, bra, kad tave šimts pyptkių! Vienam padavė visą butelį. Nejaugi vienas

mauks? Tai laimingas!.. Ne, turbūt, vestuves ar krikštynas kelia. O kažin kad su juo taip susipažinus? Ką?... Kaž-kur jis gyvena? Gal pakeliui?... Ka-ka-ka!.. Duok į sprandą, kad susmuktu, ir tuoj tverkis butelio. Tai būtų puota! Gerk nors visą parą. Seilės varva... Kad nors lašelį pasiūlytu... Tfiu, kad tave kur!.. Tik suezina, rūpuže. Et, velniai jo nematė! Rambaila vyriškis, tokį negreitai įveiksi; dar gali išišokti..

Br-r-r, šalta! Kojos pirštą gelia .. Kad tave kur! Be reikalo atidaviau savo avalynę. Žiūrėk, kaip spirgina... Kur tu čia sveikus batus sugriebsi.

Palauk!.. boba inėjo, krapšto piniginę. Ė-ė, gudri, rūpužė!.. Kodelgi ne čia, gatvėj?.. Tik pastūmėčiau lyg netyčia – ir rink sau variokus. Kol atsistos, kol kas, gali tik pašvilpti. Tuojau pasišildyčiau.. Kad taip nors nykštukui kur gavus .. Ė-ė, palauk, čia toks didis riebus ponas eina, paprašysiu jo.

— Pasigailėk pavargėlio, gerasis pone!..

— Šalin!..

U-u-u!.. Storsnukis!.. Rūpužė!.. Poros skatikų gaila... Kad tave kur!.. Brrrr!.. Tiesiog čia galą gausiu...

Štai vienas išėjo su nykštuku—atsistojo. Be ne sykiu jį išmauks?... Ką?... Gal atimti? Baugu: pradės rėkti...

...Tfiu! Vėl tas velnias policistas atsigręžęs, vėl savo žlibes išmeigęs... Kad tave kur!.. O tas nevidonas jau maukia: Kliu-kliu-kliu-kliu,— taip ir rija... U-u, prakeiktas! Surijo visa ligi paskutinio lašelio, nusispiovė; dabar dar rankove burną šluosto... Ilgasis asilas!.. Negali mat nusilaižyti. Juk į rankovę ir keli lašukai įsiskunkia .. Tfiu!.. Ir kodel gi pasaulis taip sutvarkytas, kad to gaivinančio gėrimo neduoda dykai?!.. Palauk, bra, ateis laikas, o-o-o, ateis, ateis! Ateis tas laikas, kada visur bus lygybė, kada visa bus mūsų, kada valgyti ir gerti galėsi visa, kas patinka, ir tai nieko tau nekaštuos...

Ė-ė... pst, pst!.. draugas eina.. pst! Ar apkurta, ar kas? pst!

— Ar tu nenutiksi!..

— Ką po paibelų: negali tavęs prisišaukti. O čia taip veikiai prirėkė...

Tylėk, sakau, varna! Ar nematai, kas ten stovi?...

— Na jį velniai! Duokš greičiau 3 kapeikas. Neužtenka... Matai kaip čia spirgina, o mano kūrės ir gerti prašo...

□□□□

Pr. P.

Prie karsto.

Užmigo!.. Užmigo amžinu miegu!.. Joks klyksmas jau dabar man jos neprižadės... Ji vakar buvo čia gyva, vikri linksma, o šiandien ji... tiktai lavonas...

Kas pavaduos man ją?... Kas man kasdien čiulbės?... Kas labą ryt sakys, meiliai nusišypsos?... Kas apkabys mane?... Karštai kas pabučiuos?... Kas man papasakos naiviųjų pasakėlių?..

Niekas... o, niekas... Tavęs juk nėr! Tiesa, tu čia guli, bet siela tavo kur? Tiktai ji viena mane džiugina...

O, Tėvyne, kodel tu taip žiauri? Jaunystės dienomis varei mane iš čia: ir alkiu marinai, ir siundeit ant manęs piktuosius žmones... Dabar gi svetimoj šalyj tavęs man išsiilgus, sugrižus, pasiryžus tave remti savo darbu,— Tu tuoj išplėšei man širdies gabalą, palikai mane visai be paramos... Išplėšei man visų-brangiausiąją esybę. Ar Tu gi nežinai, kad ją aš tau ruošiau? Juk aš auklėjau ją, kad ji Tau būtų paspirtis, kad Tu galėtum ją pasidžiaugti!..

Kas ji dabar? Mėselės gabalėlis, kurį tuojau žemelė ir prarys. Ir kuo be jos virtau aš pats?..

Silpnas, susisielojęs, nelaimingas...

O-o, birėkit ašaros, birėkit gausiai!.. Lašėkit taip, kad iš jų susidarytų upelytė! Aš jums visai nė nekliudysiu... Jūs palengvinate man baisų skausmą...

Bet ne!.. Ji nenumirus! Tai tik toks ilgas jos ypatingas sapnas. Štai aiškiai matau, kaip jos meilūs veideliai šypso. Ji taria man: "Tėveli, sveikas! Jei nori, aš pabusiu"...

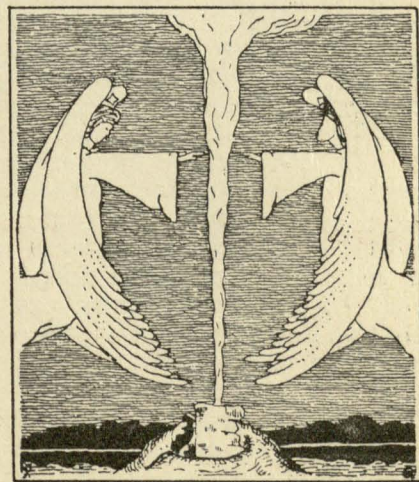
O-o, pabusk, pabusk brangioji! Nors vieną kartą dar pratark!..

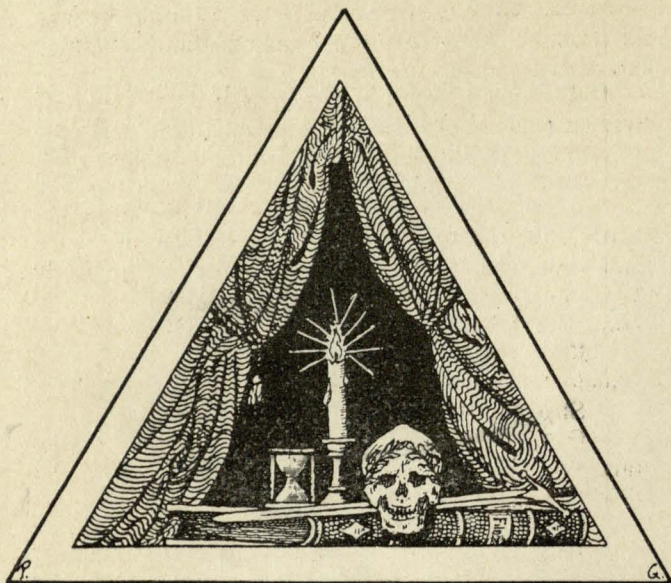
Bet tu tyli.. O mudu čia apspitę žiaurūs žmonės.. Ir ko jiems reikia?... Gal nori jie tavęs? O-o, tad ne!..

Šalin piktieji! Šalin tu karste! Šalin kastuvai!.. Ji tuoj juk atsikels!.. Neduosiu jums jos! Neduosiu žemei jos praryti! Ji mano buvo, yr ir bus!

Ką? Jūs varote mane šalin?! Jūs sakot: aš beprotis?!..

O-o, žiaurieji! Ar jūs nežinot, kad drauge su ja jūs laidojat mane?..

Kun. D-ras J. Steponavičius.

EKSPERIMENTALINĖ PSICHOLOGIJA BEI PEDAGOGIKA.

"In allem ruht, wirkt und herrscht ein ewiges Gesetz, es sprach und spricht sich im Aüssern, in der Natur, wie im Innern, in dem Geiste, und in dem beides Einendem."

isame gluda, veikia ir viešpatauja amžinoji tiesa; ji visuomet ryškėjo ir dabar ryški aplinkui—gamtoje, taip pat ir viduje—dvasioje, pagaliaus, tame, kas jungia viena ir antra draugėn. Tais žodžiais pradeda savo garsojį veikalą: "Žmogaus auklėjimą" (Menschen - Erziehung) Fridrich'as Fröbel'is.

Būdamas didis pedagogas, jis savo nepaprasta intuicija permanė pasaulio tvarkos mintį: prigimties bei sielos reiškimus valdo amžinoji tiesa.

Šiandien kalbame apie neorganinio ir organinio pasaulio tvarką. Organiniame pasaulyje aiškiai skiriame fiziologijos, tariant gyvenimo reiškimus nuo sielos reiškimų. Naujausia mokslo terminologija tardami, mes dabar sakome: organinis gyvenimas ryški fiziologijos ir psichikos procesais.

Tuo tarpu kalbėsiu vien apie psichikos gyvenimą bei ypatingą jo tvarką ir vien apie jo metodą. Kas tai yra psichikos, sielos bei dvasios, pasaulis, kiekvienas žinome, nes patys gyvename tais psichikos reiškimais: jaučiame džiaugsmą ar nuliūdimą, vadiname, gyvename jausmų srityje, skirstome ir lyginame, ką ir kaip jaučiame, vadiname, protaujame; geidžiame ko, išimanome, — tad gyvename

valios procesais. Gyvename tų prastųjų procesų mišiniu ir tokiu būdu turime estetikos, etikos, proto ir religijos gyvenimą. Tuos psichikos reiškinius ir jų ypatingą sudarymą vadiname individualiniais apsiireiškimais: jais mat visuomet gyvena kiekvienas "Aš": aš juntu džiaugsmą ar nuliūdimą, aš galvoju, aš geidžiu, tai tenkina ar netenkina mano estetikos, etikos jausmus, mano protą, mano religijos jausmą.

Be tų grynų asmens pergyvenimų, mes turime ir kitokių psichikos apsiireiškimų: mūsų siela bei dvasia tobūlėja kai-kuriomis konstrukcijomis, jau išdirbtomis mūsų protėvių visuomenės gyvenimo. Mes randame tam tikrų, mums privalomų, normų: etikos — būdo ir teisės pavidalu, estetikos — meno pavidalu, religijos—kulto pavidalu; pagaliaus, kalbos konstrukcija, tas visuotinis žmonių valios proceso fiziologijos bei psichikos apsiireiškimas.

Nuo dviejų sielos procesų konstrukcijos pavidalų, tariant, nuo asmens ir visuomenės, pareina dvejopas tyrinėjimo metodas: atskiro žmogaus sielos procesų konstrukcija organingai jungiasi su to paties žmogaus fiziologine konstrukcija, o visuomenės sielos procesų konstrukcija organingai jungiasi su tos visuomenės istorine evoliucija. Del tos priežasties fenomenaliniai procesai yra sekami dviem tyrinėjimo būdais: eksperimentaliniu (methodus stricta), kurs gvildo mažai tesusipynusius sielos procesus, ir pastabiuoju (methodus minus stricta — etnologinis bei istorinis), kurs tyrinėja painesnius sielos procesus.

Iš tų pastabų betgi galime numanyti, jogei tuodu metodu — eksperimentalinis ir etnologinai-istorinis — vienas antrą papildo, nes atskiro asmens konstrukcija (individualinė psichologija) yra suprantama tik iš visuomenės sielos apsiireiškimų (visuomenės psichologija — Völkerpsychologie).

Individualinė psichologija, kuri svarsto vieno asmens konstrukciją, kaipo datum, ir visuomenės psichologija, kuri svarsto visuomenės sielos procesų konstrukciją in fieri, šiandien darosi dar aiškesnė ir suprantamesnė iš vaiko psichologijos tyrinėjimų, nes vaiko psichologija savo tikslu eksperimentų matodu ir ne taip tikslu okazionaliniu pastebėjimu leidžia mums giliau permąstyti, kaip darosi ir plėtojasi žmogaus sielos konstrukcija.

Žodžiu sakant, dabartiniai suaugusių žmonių ir tebeaugančio vaiko sielos tyrinėjimai, iš vienos pusės, ir psichologiniai visuomenės apsiireiškimų tyrinėjimai, iš antros pusės, duoda mums galės išvesti šiokių-tokių palyginimų tarp autogenezės ir filogenezės sielos apsiireiškimų. Dabar jau galime kalbėti, Haeckelio terminologija tardami, apie pamatinę sielos genezės tiesą (psychogenetischer Grundgesetz).

Kas del metodo tikslumo, tai, kaip jau esame minėję, arčiau į prigimties mokslą stovi individualinė psichologija. Ir ačiu skolintam iš individualinės psichologijos metodui arti stovi ir eksperimentalinė pedagogika.

Jeį šiandien psichologas eina tyrimo keliu, kaip gamtininkas, tai jis žiūri į pasaulį observatoriaus

akimis ir rūpinasi ištirti gludančias tame pasaulyje konstrukcijas. Tečiau okazionalinė observacija nemažai sunkina gamtininką, dar daugiau psychologą: fenomenaliniai apsireiškimai ne visuomet esti parankūs observatoriui ir tie fenomenai labai retai tesikartoja vienoda forma. Jei ir kartojasi, tai labai ilgai reikia laukti; kas jau besakyti apie sielos fenomenus. Yra daug priežodžių apie įvairiausias sielos gyvenimo atmainas.

Norint tiksliai ištirti fenomenalinių apsireiškimų konstrukcija, būtinai reikalinga yra, kad tyrinėtojas galėtų pastatyti fenomenų procesus priderintai nuo kai-kurių, jam žinomų, veiksnių, ir kad, tiems veiksniams apkitus, jis galėtų pastebėti tirtųjų fenomenų proceso atmainą. Žodžiu sakant, kad tyrinėtojas galėtų daryti eksperimentus. Tokiu būdu tyrimo metodas eksperimentu gauna sistematingumo; ir observacija eksperimento laiku esti tiksliai nuvaldoma. Todel nūdien prigimties mokslas turi ne vien eksperimentalinę fiziką arba chemiją, bet net eksperimentalinę geologiją, mineralogiją, biologiją. Ir šiandien eksperimentalinės psichologijos bei eksperimentalinės pedagogikos vardai jau niekam keisti nebesirodo.

Empirinis psichologijos bei pedagogikos tyrinėjimų metodas, vartojamas pastebėjimo formoje, tyrinėjant kitus žmones ir patį save, dar septynios-dešimtaisiais metais devyniolikto amžiaus, buvo eksperimentu papildomas. Ir savo eksperimentiniu metodu šiandien psichologija radosi tikslųjų mokslų eilėje. Jos artimas santykis su fizika ir fiziologija davė progos net matematikos formulomis pareikšti psichologijos eksperimentų rezultatus. O tikslusis eksperimentalinės psichologijos metodas virto eksperimentalinės pedagogikos idealu.

Abiem mokslam padarė pradžią Leipcigo eksperimentalinės psichologijos institutas. Jos tėvas yra Wundt'as, o jo mokinys Neuman'as yra tvirčiausias eksperimentalinės pedagogikos šulas. Wundt'o psichologijos tyrinėjimų tikslas yra toks: nuodugnai išaiškinti tiesas, esamas fenomenų procesuose, eksperimentų pagalba ištirtuose. Neuman'o pedagogikos tyrinėjimų tikslas buvo tas pats. Tik jis pastebėjo dar vieną dalyką: būtent, kad vaikas augdamas rodo ypatingų sielos apsireiškimų, kurie labai skiriasi nuo suaugusio žmogaus sielos konstrukcijų. Pati svarbioji Neuman'o mintis yra ta, kad kiekvienas asmuo eina sielos konstrukcijų evoliucija. Tokiu būdu jis papildė Wundt'o tyrinėjimus, o Wundt'as visuomenės psichologijos tyrinėjimais papildė psichikos filogenezę,—Neuman'o autogenetinę evoliuciją.

Eksperimentalinė psichologija bei eksperimentalinė pedagogika rūpinasi eksperimentais duoti savo tyrinėjimams tiksliausią formą.

Kad fizika, chemija, mineralogija ir net biologija gali nuodugnai išvesti savo eksperimentus, tai yra labai aišku, nes fizikos fenomenus galime tyrinėti, padedami mums gerai žinomų veiksnių. Yra taip: tiems veiksniams atsimainius, mes galime tiksliai, matematikos forma, išreikšti fizikos procesų atmainą.

Tik dabar klausimas: kaip galima sielos apsi-

reikimai eksperimentu tyrinėti, tai yra: kaip galima padaryti sielos procesus pareinamus, nuo veiksnių, liuosai mainančiųsi mūsų noru?

Psichologai, kurie ligšiol tepripažįsta vienatinį metodą, observaciją savęs pergyvenamųjų fenomenų refleksijoje, griežtai sako: vienodos sielos reiškimų formos niekuomet nepergyvename todėl ir eksperimentas nieko nauja neduoda savo paties observacijai refleksijoje. Taip buvo sakoma ligi Wundt'o laikų ir dabar Th. Lipps'as ir jo mokykla sako.

Kas gi yra psichologijos ir pedagogikos eksperimentas?

Kiekvienas empirijos tyrinėtojas, naudojasi observacija, vadinasi, ruošdamasis tyrinėti fizikos arba psichikos apsireiškimų, jis turi jau tam tikrą tikslą. Psichologijos arba pedagogikos eksperimentu dvasios apsireiškimų observacija darosi dar sistematingesnė, nes sielos procesų sritis tame eksperimente yra tiksliai apribota ir mūsų operacija, darant eksperimentą, pasiekia augščiausio intempimo.

Žodžiu sakant, eksperimentas pažaboja visą mūsų sielos konstrukciją ir tik į vieną dalyką kreipia. Eksperimento laikų mes galime kreipti savo observaciją į tai, ką mes tik pergyvename ir kas dar mūsų dvasioje yra (tai yra šalutinis sielos procesų tyrinėjimo kelias); arba mes galime tiesiog observuoti sielos procesus, kada mes stačiai juos pastebime, būtent: spalvas, tonus, kaipo momentalinius mūsų atjautimus: patenkinimo ar nepatenkinimo jausmai ir net visokios aplinkybės, tyrinėjant kokią sielos apsireiškimą, ir tai gali atsitikti, jei mūsų domė per sielos pergyvenimą nėra visai nullus.

Patys save tirdami patobūlintu eksperimentu, mes galime prieiti prie svetimojo "aš" pažinties. Svetimąjį "aš" galime pažinti tik iš jo psichosfiziologijos apsireiškimų, kuriuose randame tolygių, mums žinomų, pergyvenimų.

Vadinas, tarpas žmonių, gyvenančių aplink mus, yra prieinamas mums tik per mūsų pačių "aš".

Ne visai įmanoma yra analogija žmonių, panašių į mus amžiu, kultūros ir civilizacijos laipsniu. Jau sunkiau yra pažinti žmonės, dvasios apdovanoti; labai sunku prieiti vaiko siela, kuri kiekvienu amžiaus tarpu keičiasi ir skiriasi nuo suaugusio žmogaus.

Kokiu būdu mes galime maž-daug suprasti vaiko sielą?

Galime tai atsiminti iš savo mažųjų dienų, galime pačius vaikus išklausinėti, galime, pagaliaus, iš vaiko produkcijos spręsti apie jo sielos energiją ir jos konstrukciją.

Tikriausias kelias vaiko sielai pažinti yra sprendimas iš jo produkcijos ir sielos konstrukcijų.

Bet norint objektyvai suprasti vaiko produkcija, būtinai reikia, kad pats produkcijos procesas galėtų būti kuogeriausiai tikrinamas ir gvildomas, nusižiūrėjus į spėjamus įvairiausias veiksnius.

Žodžiu sakant, vaiko psichologija privalo psichologijos arba pedagogijos eksperimento formos,

tai yra: kaip observacija yra išstobūlintas atjautimas, taip eksperimentas yra potencijuota observacija, nes kiekvienas eksperimentas turi tikslą dėties galvon ir tyrinėti sielos procesus prie tiksliai patikrinamų aplinkybių.

Paprastoji observacija turi laukti fenomenų, eksperimento pagalba mes patys galime gaminti fizikos veiksnius ir jais iššaukti pageidaujamų sielos procesų. Todėl patys svarbieji eksperimento ir okazionalinės observacijos skirtumai galima suvesti į keturius punktus:

1. Eksperimentu galima liuosai iššaukti sielos procesai

2. Eksperimentu galima liuosai keisti sielos procesai ir, išskyrus kai-kuriuos fizikos veiksnius, galima iššaukti dalinių sielos procesų atmainą

3. Kiekvienas mokslo eksperimentas privalo būti vedamas mokslingų tikslų bei problemų.

4. Svarbiausia, kad: eksperimentais psichologijos tyrinėjimai ingija kvantitatyvinio tikslumo, arba, kitaip sakant, sielos apsiereiškimai gali būti matuojami, ir tai tokiu būdu, kad fizikos veiksnų atmaina, kuri iššaukia psichės atmainą, galima imti kaipo ekstensyvinė tąsa, tariant, fizikos veiksnų atmaina yra duota laike ir erdvėje, todėl ir gali būti matuojama.

Tokiu būdu ir sielos (psichės) pergyvenimai, kurie parina iš liuosai kaitoliojančiąsi fizikos veiksnų, taip-pat gali būti matuojami. Fizikos veiksniais naudojamės sielos apsiereiškimams matuoti

Ne vien psichologas naudojasi šalutiniu keliu (netiesioginiu matavimu sielos fenomenams matuoti bet ir gamtininkas dažnai palieka nematavęs pačius fizikos procesus, o matuoja vien tų procesų laiką ir tarpą. Pavyzdžiui, elektros pajėga apskaitoma voltmetro skale, garo spaudimas—manometru, temperatūra—termometru, oro spaudimas—barometru, ir t. t.

Visų-svarbiausias klausimas, koku būdu galime netiesiog matuoti sielos procesus arba fenomenus?

Galime fizikos veiksniais (erzinimais) iššaukti sielos procesus ir juos matuoti, arba psichikos-fiziologijos apsiereiškimais galime matuoti orutinius žmogaus apsiereiškimus; arba, pagaliaus, galime sielos procesų erzino tarpu ir apsiereiškimų laiku matuoti sielos procesų greitumą.

Tokiu būdu turime tris netiesioginio sielos fenomenų matavimo metodus:

1. erzino metodą (Reizmethode),
2. reiškimo metodą (Ausdrucksmethode),
3. įvedimo metodą (Einschaltungsmethode).

Be šitų sielos procesų matavimo metodų, yra dar atskiras skaitliavimo metodas, tariant, būdas skaityti, kiek kartų ir kiek dažnumo kai-kurie sielos fenomenai gerai prižiūrimomis aplinkybėmis atsikartoja. Rezultate gauname statistikos skaitmenų, iš kurių galime išvesti, remdamies matematikos formulomis, vadinamąją "Häufigkeitskurve" (dažnumo kreivoji). Norint, kad tie statistikos skaitmens būtų tiksli matematikos formula, reikia gana daug ir, kiek galint, vienodo materialo. Tos rū-

šies statistikai, ypač tyrinėjant vaikų psichologiją, materialas renkamas tam tikrai nustatytomis ankiptomis arba eksperimentais, daromais mokyklose.

Čia keliais žodžiais pabūdinome psichologijos eksperimentą ir jo taikinimą į vaikų psichologiją.

Kokių rezultatų gavome psichologijoje ir pedagogikoje, padedami eksperimentų?

Eksperimentalinė psichologija išaiškino pamatinius sielos fenomenus ir jų jungtinę konstrukciją, sutapusią sielos kompleksais. O eksperimentalinė pedagogika davė mums tų sielos procesų evoliucijos supratimą. Įspūdžių elementai iš fizikos pasaulio—atjautimai—ir subjektyviniai pergyvenimų elementai—jausmai—yra mūsų sielos gyvenimo materialas Iš tų elementų plėtojasi visas mūsų sielos gyvenimas.

Kaip kiekviename empiriniame moksle visų-svarbiausias dalykas yra surasti fenomenaliniuose procesuose tiesos, juos vedančios, taip ir kiekvienoje psichologijoje—ypač eksperimentalinėje—yra svarbiausia pastebėti iš fenomenalinių procesų konstrukcija, kuri juos valdo.

Šiandien galime gėrėdamies pasakyti, jogei sielos paslaptys yra mums gana ižiūrimos ir įmatomos. Eksperimentalinė psichologija dabar tyrinėja, padedama tiksliausių fizikos įrankių bei mašinų.

Taip tad eksperimentų dėka mums yra žinomi ne vien psichikos elementai (pamatai), bet ir tų elementų charakteringieji ženklai ir jų santykiai su fiziologijos procesais. Žinomi yra mums ir elementarinių procesų sutapimas psichikos kompleksais ir jų konstrukcija: kaip iš atjautimų randasi išivaizdinimai (Vorstellungen) ir kokie yra jų charakteringieji ženklai; kaip iš elementarinių jausmų randasi plačios ir gilios jausmų sritys ir kokia forma tų jausmų kompleksus pergyvename: affektus ir valios procesus.

Pro eksperimentus aiškiau pamatome asmens sielos gyvenimo sintezės konstrukciją: nusimanymo (Selbstbewusstsein) santykį su atidžia (Aufmerksamkeit), percepcijos su apercepcija.

Žinant psichikos elementus, jų sutapimą ir jų konstrukciją, yra aiškesnis asmens patalogijos gyvenimas, taip-pat psichikos gyvenimas esybių, toliau nuo mūsų esančių, t y. gyvolių ir augančio vaiko, kurs taip tipingai išsiskiria. Mes galime priartinti į vaiko psichę, turėdami daugybę žinių iš savo pačių prityrimų ir pastebėjimų.

Bet kiek daug nauja parodė mums šiandien vaiko psichologija apie sielos gyvenimo konstrukciją! Tyrinėdami vaiko sielą, mes sužinojome, kaip plėtojasi mūsų psichikos gyvenimas.

Pavyzdingi yra to materialo tyrinėjimai: Preyer "Die Seele des Kindes" (Vaiko siela) 1895, Sigismund "Kind und Welt" (Vaikas ir Pasaulis) 1900, C. u W. Stern "Die Kindersprache" (Vaiko kalba) 1907.

Pedagogui visų-svarbiausia yra ištirti:

1) Vaiko sielos bei kūno lavinimas mokslą einant. Visa mokyklos tvarka: lekcijų išskirstymas, mokyklos ir namų darbas, dalykų kokybė ir jų skaičius, piešiniai, žaislai, drausmė (disciplina) ir t.t. turi

tos valios ženklai. Taigi suprantame, kad visuomenės idėja turi būti auklėjimo kriterijus ir tikslas, nes visuomenės idėja yra ne kas kita, kaip tautinės dvasios darbų kristalizacija. Todel auklėjimą galime pavadinti tolesniu tautos normų sistemos plėtojimu. Auklėjimo tikslas gali būti tik tos pačios tautos idealas. Pagaliaus, įrankis charakteriui tobulinti, sekant tais idealais, gali būti tik eksperimentalinės psichologijos bei pedagogikos tyrinėjimų rezultatai.

Kaip didžiai gerbiame tautos idealus ir kaip daug dėl jų kenčiame, bet ir kaip daug mūsų jaunuomenės, atitolusios nuo jų, kažkur, ant kreivų kasdieninio gyvenimo kelių svetimus dievaičius garbina ir savo dvasios silpnybe skaudžiai žeidžia mūsų širdį! Ar nebus tik to apsiereiškimo priežastis mūsų auklėtojų susipratimo stoka? Ar tik ne metas būtų mesti fantastingieji auklėjimo receptai ir griebties apčiumpamųjų eksperimentalinės psichologijos bei pedagogikos priemonių?

Lietuvos girių gabenimas.

Gubernijos.	Vyriausybės miškų deset.	Kitų miškų deset.	Išviso miškų deset.	Miškų gamumas nuoš.
Suvalkų ¹⁾	204.524	arti 200.000	404.524	15 ^o / _o
Kauno	190.951	424.687	618.638	17 ^o / _o
Vilniaus	307.130	668.524	975.654	25 ^o / _o
Gardino	333.357	473.860	807.217	22 ^o / _o
Minsko	717.450	2.591.637	3.309.087	37 ^o / _o
Išviso	1.753.412	4.358.708	6.112.120	22,6 ^o / _o

Iš to miškų ploto kas metai kertama arti $\frac{1}{100}$, arba arti 61.121 desetina. Dedant desetinai apie 35 kub. ²⁾ sieksnius, kas metai bus nukertama 2,139.235 kub. sieksniai, iš kurių vargiai pusė belieka visuomenės reikalams, o antroji pusė, arti vieno milijono sieksnių, išvežama užsienin, daugiausiai Vokietijon. 1910 m. per Smalininkus Nemunas išnešė 2 milijonu fartmetrų geriausio miško ³⁾ arba $\frac{1}{3}$ mil. kub. sieksnių už 18.800.000 rublių. Miškas gabenamas dar Vislos upe, geležinkeliais ir arkliais. Visla to lobio išvaro vokiečiams bemaž tiek, kiek ir Nemunas. Vokiečiai gudriai sugebėjo pavergti mūsų miškų pirklis savo naudai: 1) nekainodami miško kitur, kaip tik savo krašte: Nemuno mišką — Smalininkuose, Tilžėje, Klaipėdoje, Vislos — Šiliniuose, Torūnėje, Bromberge; 2) uždėję didelį maitą ant piauto, tašyto, doroto medžio, kad daugiau būtų gabenama apvalaus, nedailinto miško, ir 3) pasiūlę savo miško pirklis imanomo kredito. Taip tad Reichsbankas skolina ligi 50% miško vertės, privatiniai bankai — ligi 80% tos vertės.

1) Skaitmens iš "Ježegodnik Lesnovo Departameta za 1910 g. S. P. B. 1912.

2) Vyriausybės miškų des. duoda apie 45-50 kub. sieksnių, o priv. ne daugiau, kaip 25-30 k. s.

3) K voprosu o položeniji russkoj eksportnoj torg. S. P. B. 1913, 41 pusl.

Tos trys sąlygos taip spaudžia mūsų pirklis, kad jie pakliūva tikron vokiečių verguven, Kadan gi prie mūsų krašto upių nėra uostų, tai pirkliai skubina vežti mišką į puikiai intaisytus Vokietijos uostus, kur reikia mokėti už vietą dideli pinigai. Be to, vokiečiai nemoka pinigų mūsų miškams tol, kol miškas neinkainotas ir neišmatuotas, o visa tai daroma vokiečių žemėje. Negana to: vokiečiai, gavę nedoroto miško — rąstais — duoda savo žmonėms daug uždarbio: rąstus piaustyti lentoms, tašyti brusus, ir t. t. Mūsų pirkliai turi išsižadėti to pelno, mūsų amatininkai — dailidės lieka be darbo ir bemaž visai nyksta. Taip vienas Klaipėdos miestas uždirba kas metai, medžius dorodamas, arti trijų milijonų rublių, visi gi Prūsai tuo amatu pelno ligi dešimties milijonų rublių.

Bet didžiausia mūsų miško pirklis nelaimė yra ta, kad jie privalo vokiečių tarpininkavimo su Londono, Antverpeno ir Paryžiaus biržomis. Todel vokiečiai, perleidami mūsų mišką, jau apdorotą ir maitu apmokėtą, anglams, prancūzams ir kitiems, paima virš savo kainos, patys temokėdami mūsų pirklis tiek, kiek panori: mat neišsilenksi vokiečių, gabendamas mišką anglijon, Prancūzijon arba kur-kitur.

Toks sunkus mūsų miško pirklis padėjimas pasidarė nuo gr. Vittės (1902 m.) gadynės, kada jis, darydamas prekybos sutartį su Vokietija, nusileido vokiečių gudrumui.

1917 metais baigiasi ta sutartis ir jau susidarė prie žemės darbų ministerijos komisija, vedama senatoriaus Ivanickio, kuri rūpinasi ištirti visas pasienio prekybos sąlygas. Tų rūpesnių eilėje nemaža vietos užima: Nemuno tekmės gerinimas, steigimas jame gerų uostų (ties Jurbarku, Vilkija ir net ties Vilnium) ir Ventos kanalo panaujinimas. Tais sumanymais norima patraukti mūsų pusėn vokiečių pirkliai, kad jie kainotų mišką ne savo, bet mūsų krašte, ir kad mokėtų kainas ne kokias panorėję, bet kokios yra kitose šalyse. Jeigu vokiečiai nesutiktų, tai mūsų pirkliai nebegabentų miško nei į Smalininkus, nei į Tilžę, nei į Klaipėdą; gabentų stačiai Ventos kanalu į Ventpilį Anglijos, Prancūzijos ir kitų šalių laivams.

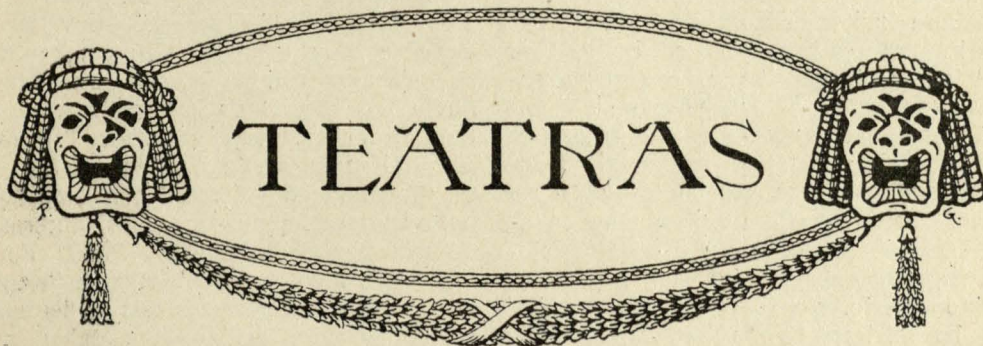
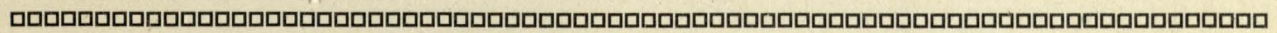
Vyriausybės sumanymas geras, tik nelengvas įvykinti. Kalbant apie Ventos kanalą, kastą dar prieš 100 metų, reikia pasakyti, jogei jis brangiai atseitų ir būtų keblus naujinti. Inžinierius Štastauskis apskaitė, kad keliamoji kanalo pajėga būtų tik 60 milijonų pūdų, o gabenamojo užsienin miško, kaip minėjome, esti kasmet arti milijono kub. sieksnių, kurie sveria arti 250 milijonų pūdų. Maža to: nuo Ventos kanalo sumanymo, dar prie paskutinių Lenkijos karalių, visi Dubysos ir Ventos baseinai taip nuseko, kad, be 15 varstų paties kanalo tarp Dubysos ir Ventos su daugeliu šliužių, reiktų dar iškasti daugybę šalutinių kanalų, idant galima būtų surinkti didžiąjį kanalą keliamosios pajėgos, t. y. vandens. Tam tikslui norima prijungti Rekijavos ežeras, kurs ir toli ir nedang deduotų vandens. Kas kitkart buvo galima padaryti, to dabar nebepada-

rysi. Dabar ir laikas brangesnis: seniau pirklys galėjo laukti, kol kanalo šliužėse lietaus prilys ir rasis reikalinga vandens porcija.

Šiaip ar taip, Ventos kanalas, atitraukdamas nuo vokiečių kas metai arti 10 milijonų rublių, pagerintų ne vien pirklių reikalus, bet duotų duonos daugybei mūsų žmonių: dailidėms, miško kirtėjams, ir šiaip jau visokiems miško vertėivoms. Tas kanalas veikia atlygintų savo išlaidžius, kurių apskaityta ne mažiau, kaip 40 milijonų rublių; bent pusė tos sumos paliktų Kauno gub. gyventojų kišenėse. Be to, jis sutūrėtų nemaža mūsų žmonių nuo emigracijos, duodamas jiems darbo savo krašte.

Lietuviai turėtų labai pageidauti, kad šis vyriausybės sumanymas įvyktų.

P. M.

uolatinio teatro mes dar neturime ir kažin kada jo susilauksime. Tikras teatras yra lyg kokia dvasios kultūros viršūnė, ligi kurios mums daug dar lieka lipni. Betgi lipama, kad ir palengvėle. Juk pirmiau, norint kelti vakaras su vaidinimais, kiekvieną kartą reikėdavo ieškoti mėgėjų-vaidintojų, telkti juos į būrį, kuris, praėjus vakarui, tuojau vėl iširdavo. Dabar jau esame didelį laipsnį palypėję augštyne. Mažne kiekviename mieste ir net didesniame miestelyje lietuviai turi salę ir savo dramos draugiją: Vilniuje pirma "Kankles", paskiau "Rūta", Kaune—"Dainą", Šiauliuose—"Varpą", Panevėžyje—"Aidą", Biržuose—"Lyrą", Rygoje—"Kankles", Marijampolėje—"Gabią" su skyriais Suvalkų žamės miestuose, Vilkaviškyje neseniai įsikūrusią "Lyrą". Dramos draugijos rūpinasi tiekti geresnių veikalų vaidinimams ir geriau tvarkyti pačius vaidinimus. Jos, kiek galėdamos, telkia krūvon geriau sugebančius vaidinti žmones - artistus, kurie, kad ir paskidi tebebūdami, bet dažniau išeidami į sceną, vis jau geriau gali atlikti savo roles. Vienur-kitur ir dar augščiau žengti yra mėginama. Palaidieji artistai, daugiau inpratinti ir inpratę į sceną, patys ima organizuoties į

tam tikras artistų-vaidintojų bendroves su savo režiseriais ir savo direkcija. Tokios bendrovės mėgina atstoti nuolatinį teatrą. Jų nariai nėra dar artistai profesionalai, bet lig to jiems belieka, galima sakyti, tik vienas, kad ir didokas, žingsnis žengti. Tiktai tokioms savarankėms vaidintojų bendrovėms ima rasties tikro intereso geriau vaidinti ir plėtoti scenos dailę. Kuo kitu jos gali įsiteikti, kad kitos draugijos jas kviestų vaidinti ir kad jų pačių keliamuose vakaruose būtų daugiau publikos, jei ne geru ir kas-kart vis daugiau tobulinamu vaididimu?

Vilniečiai pirmi pramynė į tą pusę taką. Jų pėdomis pasekė peterburgiečiai. Išbuvisi kelerius metus, šiemet Vilniaus Liet. Artistų Bendrovė buvo beirstanti. Mat, esant bendrovėje, reikia nemaža darbo padėti ir ypač daug laiko sugaišinti repetacijoms, o uždarbio jokio: už metus kiekvienam nariui išėjo tik apie 2 rub. Daugelis, bevaikščiodami į repeticijas, yra daug daugiau išleidę iš savo kišenės, negu uždirbę. Delto čia tik mažmožis. Be to, atsirado šalip "Rūtos" nauja šv Mikalojaus salė. Ji negali apsieiti be vaidinimų. Salė kitokiai visuomenei sikriama, negu "Rūta", kitoks ir vaidinimų repertuaras turės joje būti. Salės prižiūrėtojai pakvietus bendrovę vaidinti ir čionai, vienai artistai sutiko ir norėjo, kad bendrovė vaidintų abejur, kiti gi išrodinėjo, kad bendrovei ir taip jau esą daug darbo ir kad naujai salei sutaisyti repertuaro ta pati

bendrovė niekaip nebeįstengianti, nes kas tinka "Rūtai", tas dažniausiai netiksia šv. Mikalojaus salei, ir antraip. Taigi naujajai salei reikią ir naujų vaidintojų. Nauja jų kuopa buvo tikrai reikalinga, ir ji išsikūrė. Kai-kurie senosios bendrovės nariai atskilo nuo jos ir prisidėjo prie naujosios. Tas susikilimas nepraėjo visai ramiai. "Viltys" ir "Lietuvos Žiniuose" kilo gana karštų ginčų, kuriuos dar daugiau inkaitino nemandagus senosios bendrovės režisieriaus sumanymas-ekspromptas per "Žiburėlio" vakarą "Rūtoje". Tvarkymosi šiurkštumai praeis, aprims, ir bendrovė ir naujoji vaidintojų kuopa galės darbuotis lietuvių scenos dailei. Darbo tikrai užteks abidviem.

Apie Vilniaus artistų bendrovę parašėme daugiau ne veltui. Jaučiame kad tokios bendrovės teatro srityje yra svarbios. Be to, vilniškė yra dažnai kviečiama iš Vilniaus kitur, į kitus Lietuvos miestus ir miestelius, ir todėl negali likti be intakos lietuvių scenos dailei plačiau Lietuvoje, ne tik viename Vilniuje.

Vaidinimuose kad ir nedaug, vis delto yra pažangos, bet jų kritikoje ir recenzijose nė to tiek nematyti. Toliau vienu papeikimu, o kitų pagyrimų retai kas tenuėina. Nusistovėjo šablonas, ir tuo šablonu visi rašo. Jei kartais kas ir išsprūsta iš jo, vistiek retai kada pasako gilesnę mintį, svarbesnį žvilgsnį į mūsų scenos daile ir jos ydas. Ne šablonu rašyta vakaro recenzija dažnai būna menkesnė, kaip šablonu, tai laikraščių redakcijos, noroms-nenoroms, gauna sprauti ją į šabloną, nežiūrind recenzento pykčio. Nepadarysi to, žiūrėk, recenzija bus buvusi kam nors užgauli—ir pasipils protestai. Trūksta mums, labai trūksta, išmanančių teatro kritikų ir recenzentų.

* * *

Yra du mūsų vaidinimų sezonu, kuomet būna daugiausia vakarų: vasarą, jaunuomenei esant palaidai nuo mokslo, ir žiemą per mėnesį tarp Kalėdų ir Užgavėnių, kada žmonės turi daugiausia liuso laiko ir noro pramogėlėms. Kažin, ar bėra kame toks kraštas, kur teatras (vaidinimas scenoje, nekabant, koks jis) ir koncertai taip būtų išgyvenę, kaip pas mus Lietuvoje. Tik sudėję juos į vieną krūvą, padarę, taip sakant, jų statistiką, aiškiau pamatysimė, kaip yra pas mus paplitę ne vien miestuose, bet ir miesteliuose, ir net sodžiuose. O tokia, kad ir apgraibomis surankiota, statistika turėtų nemaža svarbos, sakysime, mūsų teatro istorikui. Šit kad ir per paskutines keliais savaites kiek tokių vakarų būta:

Sausio 12 d. Tiflise buvo vaidinta "Marytė—Vargonininko Duktė".

Sausio 18 (31) d. Vilkaviškyje vaidino Mičiūlio "Sugriuvusį Gyvenimą", Revelyje — Gužučio dramą "Ponas ir Mužikai", (vakarą intaisė vieni patys darbininkai), Kaune neturtingiems "Saulės" kursininkams ir kursininkėms sušelpiti naujųjų "Saulės" namų salėje buvo S. Čiurlionienės paskaita apie Vaičiūčio lyriką ir koncertas, Varšuvoje Liet.

Susiš. Draugijos buvo paruoštas didelis koncertas, kuriame dalyvavo didelis lietuvių choras ir gerų artistų; Rygoje lietuvių studentų "Vilties" draugijos buvo koncertas ir vaidinimas. Vaidino Čechovo "Mešką".

Sausio 19 (vas. 1) d. Kuciūnuose (Suv. g.) vaidino K. Alytos "Ant Bedugnės Krašto", Kaune L. Kat. Moterų D-ja savo salėje parodė "Sulig Naujausios Mados", Šiauliuose Šv. Juozapo Darbininkų Draugija vaidino "Knarkia Paliepus" ir "Likimo Bausmę".

Sausio 25 d. Vilniaus "Rūtoje" buvo kaukių vakaras, Kybartuose (Suv. g.) per vakarą Pet. Liet. Stud. D-jos naudai vaidino dvi komediji: "Nesipriešink" ir "Konsilium Facultatis"; Mintaujoje per Liet. Paš. D-jos vakarą vaidino "Švarką ir Milinę"; Peterburge Pet. Liet. Stud. Draugijos vakare, kurį kėlė Liet. Labd. D-ja, vaidino Žemaitės "Apsiriko", o paskiau buvo koncertas.

Sausio 26 d. Utenoje (Kauno g.) buvo vaidinama drama "Ūkanose", Skiemiuose (Kauno g.) buvo vaidinimas "Atsimerkė Akys" ir choras, Vei-veriuose (Suv. g.) buvo dainų vakarėlis.

Vasario 2 d. Peterburge buvo Peterb. L. Mažturčių Susišelp. D-jos jubilėjaus vakaras. Vaidino Keturakio "Ameriką Pirtyje" ir T. Daugirdo "Girkalnio Užgavėnes". Vilkaviškyje (Suv. g.) vaidino Alytos "Ant Bedugnės Krašto". Marijampolėje buvo "Žiburio" mergaičių progimnazijos vakaras: koncertas, deklamacijos ir vaidinimas "Maži Fonfaronai" ir "Magdė, Velnio Apsėsta". Rygoje "Kanklių" vakaras, kuris buvo pavestas taisyti lietuvaiteis moksleivėms. Buvo deklamacijų, dainų ir vaidinimas: "Nepasisekė Marytei". Vilniuje "Rūtos" salėje buvo vaikams žaislų vakaras. Kaune "Dainos" d-ja parodė scenoje dramą "Milijonai Vandenyje".

Vasario 8 d. Rygoje "Blaivybės d-ja igauinių salėje pirmą kartą suvaidino "Smuklę". Vilniuje Šv. Mikalojaus salėje buvo lietuvių choro vedėjo Adomavičiaus benefiso koncertas.

Vasario 9 d. Vilniaus "Rūtoje" buvo koncertas. Šiauliuose darbininkų Šv. Juozapo D-jos vakare vadino "Smuklę" ir "Jono Širdį", Plungėje (Telš. ap.)—"Iš tamsos į Šviesą" ir "Naują Kelią", Raseiniuose—"Ant Bedugnės Krašto" ir "Apsiriko", buvo choras; Anykščiuose (Ukm. ap.)—"Švarką ir Milinę" ir "Kurčią Žentą", Žagarėje (Šiaul. ap.)—"Švarką ir Milinę", Kaune Šv. Zitos D-ja—"Girkalnio Užgavėnes"; čia po vaidinimo buvo dar deklamacijų ir dainavo choras

Vasario 11 d. Maskvos Augšt. mokyk. moksleiv. sušelpiti d-ja kėlė vakarą. Vaidino Čechovo "Mešką".

Vasario 12 d. Ukmergėje neturtingiems gimnazijos mokiniams sušelpiti sutaisytame vakare vaidino "Smuklę" ir "Tarnas Inpainiojo".

Vasario 14 d. Salantuose (Telšių ap.) "Blai-vybės" d-jos skyrius sutaisė mažiems vaikams vakarėlį. Vaidino "Jonuką Melagį" ir "Degtinę" ir rodė gyvų paveikslų.

Vasario 15 d. Kaune buvo darbininkų šv. Juozapo D-jos vakaras. Vaidino Ibseno "Šiaurės Kar-

tęsis tik vienerius metus. Stoti gali išėję miesto arba pradedamąją augštąją mokyklą ir 4 gimnazijos klases. Baigę kursus gaus matininko padėjėjo vietą, apie 500 r. algos ir apie 300 r. už vasaros darbus.

Prekyba ir pramonė.

Apie Kauną pabrangs akmens. Pavasarį žadama pradėti daug naujų darbų Kauno tvirtumoje, kuriems reikės daug akmenų: mažų akmenų reikės 6 tūkst. ašių ir didelių — 4 tūkst. ašių. Apie Kauną nedaug tėra akmenuotų laukų. Kauno tvirtumos valdyba norėjusi, kad kas iš krikščionių pasiimtų akmenis statyti, bet tokių neatsiradus, pavedusi žydams. Už akmenų ašį mokėsianti po 72 rub. Žydai dabar duoda žmonėms po 40—45 rub. už ašį, ir žmonės vežą.

Naujas geležinkelis Lietuvoje. Jungtinė Tautų banka buvo atsiuntusi į Ukmergę savo pasiuntinius apžiūrėti vietų naujam geležinkeliui, kurį ji žadanti tiesti iš Kalkuonių per Ukmergę į Kauną. Tyrinėjimams banka paskyrusi 30.000 rub. Sako ir vyriausybė ir karo reikalų ministerija pritarianti tam sumanymui.

Žuvininkavimas. Vyriausybė patvirtino Šiaulių žuvininkavimo komiteto įstatus. Komitetas darbuosis prie Šiaulių Ūkio dr-jos skyriaus.

Javų elevatorius Liepojoje. Liepojos miestas ketino padirbinti elevatorių javams. Tuo reikalu miesto galva Volgemutas važiavęs į Peterburgą ir kalbėjęs su kelių ministru, kurs pasakęs, kad vyriausybė neleisianti miestui statyti elevatorių, o geriau pati jį pastatydįsianti, tiktai dar nėsą nutarta, katra ministerija: kelių ar finansų. Jei kelių ministerija statysianti, tai pradėsianti darbą jau šiemet, o jei finansų — tai kitais metais. Jei Liepojoje tikrai pastatytų elevatorių, tat pagerintų ir pakeltų javų prekybą ir Lietuvoje.

Lietuvių banka Rygoje. Rygoje Lietuvių Susiŕelpimo Draugija įsteigė skolinimo-taupymo kasą, kuriai butą pasamdė pačiame viduryje miesto, prie Didžiosios Gildijos, Mažoji Kalvių g-vė, № 10/12.

Lietuvis kinematografininkas. Vilniaus knygatais Kaminskis, įsitaisęs kinematografo aparatą ir nemaža įvairių paveikslų, ketinąs važinėties po sodžius ir miestelius jį rodyti.

Žemės ūkis.

Valstybės pašalpa. Žemės ūkio departamentas paskyręs Kauno gubernijos žemės ūkiui pagerinti 8000 rub.

Vyriausioji žemės ūkio ir jos tvarkymo valdyba paskyrusi Kauno gubernijai 1800 rub. įsitaisyti tokioms pabūklėms, kuriomis galima kilnoti tro-

bos iš vienos vietos į kitą, jų neardant, ir 2400 rub. medžių ir kelmų raunamosioms mašinoms.

Sodininkavimas. Kauno žemės tvarkomoji komisija pasamdė netoli Panevėžio 20 dašimtinių žemės ir intaisė ten sodą vaisiniams medeliams auginti. Kas-met ten galima bus gauti po 7500 vaisinių medžių daigų; būsią priimami ir praktikantai mokiniai.

Nedegami trobesiai. Žemės tvark. komisija šiemet žada pradėti Kauno gubernijoje nedegamus trobėsčius statyti. Visų-pirma tokių trobesių pastatysią Kauno apskrities Sigirų akalicoje 11 ir Gaimošių akalicoje 2.

Skirstymas vienasėdžiais. Šiemet Kauno gubernijoje žem. tvark. komisija žada išskirstyti vienasėdžiais 18 tūkst. dešim. žemės.

Pašalpa žemės ūkio mokyklai. Paverkšnių žemajai ūkio mokyklai iš sumokėtų Kauno gubernijoje žemės mokesnių paskirta esą 150 rub. pašalpos.

Ūkio mašinų stotis. Veivrižėnų (Ras. ap.) ūkio draugija intaisiusi ūkio mašinų stotį, kurioje kiekvienas draugijos narys galėsias gauti pasiskolinti už mažą mokesnį visokių ūkio mašinų ir padargų.

Daržininkavimo muziejus yra Kaune. Žmonės kas-kart vis daugiau ir daugiau imą juo interesuoties. Užvis daug ateiną į muziejų pasižiūrėti kunigų ir dvarininkų.

Įvairios žinios.

D-ras J. Basanavičius pačioje šių metų pradžioje buvo sunkiai apsirgęs, bet dabar, bus jau kelios savaitės, vėl pagijo. Iš Niškovskio viešbučio, kur jis nuolat gyveno, po ligos persikėlė į adv. A. Bulotos butą prie Didžiosios Pogulenkos.

Ruošianties prie VIII dailės parodos, kuri prasidės kovo mėnesio pradžioje, vasario 13 d. uždaryta nuolatinė Člurlionies paveikslų paroda, ligi pasibaigiant anai parodai, nes dailės paroda bus tuose pačiuose namuose, kur buvo ši.

Vasario 13 d. prie šv. Jurgio prospekto № 11 atsidarė tarptautinė dailės paroda.

□□□□

Amerika.

Vienas iš svarbiųjų atsitikimų ir sumamymų, kilusių paskutiniu metu Amerikos lietuvių tarpe, bus sumanymas leisti savo dienraštį, kurį paskelbė "Tėvynė" antrajame šių metų numeryje. Esą ketinama

steigti bendrovę, "Amerikos Lietuvių Dienraščio Koperacija" vadinamą. Akcijos būtų po 100 dolerių. Tokiu būdu norima surinkti ligi 75.000 dol. kapitalo. Bendrovė būtų įregistruota New Yorko valstijoje. Sumanytojų bendrovėje esą šie žinomi vyrai: M. Petrauskis — pirmininkas, V. K. Račkauskis — sekretorius, A. B. Strimaitis — kasininkas, A. M. Martus ir M. J. Vinikaitis — direktoriu. Dienraštis turėtų būti pažangios pakraipos ir rūpinties tautos reikalais. Sumanymui pritarė ir svarsto jį visi geresnieji Amerikos lietuvių laikraščiai.

Tautos fondo sumanymo Amerikos lietuvių visuomenė nemeta bet svarsto jį toliau susirinkimuose ir laikraščiuose.

Amerikoje galima ne tik liuosai steigti draugijos, bet ir turėti jų centrai ar sąjungos, ar kaip kitaip telkti jos į krūvą. Amerikos lietuviai turi ypač daug visokių susišelpimo draugijų. Centrų vietą dažniausiai joms atstoja seimai. Sausio 18 d. buvo trečias metinis Čikagos miesto lietuvių susišelpimo draugijų seimas, į kurį buvo atvykę dvylikos Čikagos lietuvių draugijų delegatai. Svarbiausi seimo nutarimai bus šie: steigti piliečių pareigų pildymo mokyklas, steigti ateiviams šelpti fondą ir darbo biurą, steigti lietuvių namus, kuriuose būtų prieglauda, ateivių informacijų biuras, skaitykla, mokykla, salės ir tt. Į valdybą išrinkti: pirmininkai: d-ras A. Žymantas ir K. Gugis, jų pedėjėjai: Mickevičius, Ilgaudas, Morkūnas ir Kurkutis, sekretorius P. Kybartas, finansų sekretorė M. Jurgelionienė, kasierius A. Bieržinskis.

1912 metais Amerikos lietuviai daktarai yra įsisteigę savo draugiją ir jos organu yra apsirinkę "Tėvynę", kurioje yra įsisteigę ir leidžia "Sveikatos skyrių". Sausio 10 dieną buvusiame metiniame susirinkime, per kurį draugiją įstojo du nauji nariai, nutarta gerinti tą sveikatos skyrių. Jam padaryta tam tikra programa. Aštuoni daktarai apsiėmė parašyti po 3 straipsnius, o d-ras Rutkauskis apsiėmė atsakinėti į klausimus.

Pirmame šių metų "Lietuvos" numeryje yra aprašyta, kad Amerikoje lietuvių esą ne vien tik miestiečių, bet ir ūkininkų. Thorp, Wisc. apylinkėje esą 50 lietuvių ūkininkų. Kiti gyveną jau apie 15 metų. Esą gana turtingų, turinčių ligi 10,000 dol. Ūkininkai užsiima javų ir gyvolių auginimu. Viena karvė per metus duodanti tiek pieno, kad galima esą išimti iš sūrių 45—75 dol., iš sviesto 40—60 dolerių.

Kaip skelbia Amerikos emigracijos biuras, per praėjusių metų lapkričio mėnesį į Ameriką atėję 2018 lietuvių, o į Lietuvą tą patį mėnesį sugrįžę 517 lietuvių. Neįleidę į Ameriką 23. Nuo šių emigracijos metų pradžios, vadinasi, nuo pernai metų liepos ligi lapkričio mėnesio galo į Ameriką atkeliavę 15026 lietuviai, o iškeliavę 3289. Viską suėmus per tuos kelis mėnesius lietuvių Amerikoje padaugėjo 11737 žmonėmis.

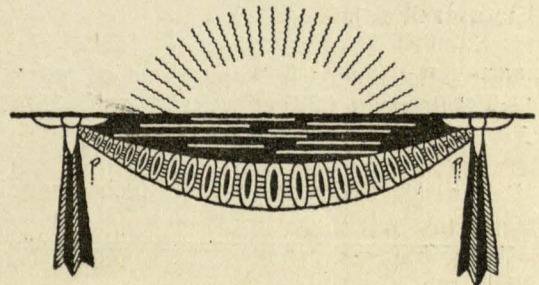
Susibankrutijo banka. "V. L" rašo, kad susibankrutijusi žinoma Amerikos lietuviams New York'o Henry Bischoff et Co banka, "Lietuviška"

vadinama. Daugelis lietuvių turėję ten pasidėję savo pinigų. Vieni brukliniečiai buvę joje sudėję ligi 50000 dol.

□□□□

Prūsų Lietuva.

Lietuvių-lenkų santykiai Prūsų seime. Vasario 13 d. n. kal. Prūsų lietuvių atstovas d-ras Steputaitis pasakė Prūsų seime (landtage) kalbą, kuri pagarsėjo, galima sakyti, kuone visoje Europoje. Buvo taip. Kiek pirmiau Poznanės lenkų atstovai, Korfanty ir kiti, gindami Poznanės lenkus nuo akatistų priespaudų, priminė kaž-kokį ukrainiečio Hanickio laišką, iš kurio esą matyti, kad ukrainiečiai, kovodami su lenkais, prašą pagalbos vokiečių akatistų Ostamarkenvereino draugijos. Taip pat darą ir gudai ir lietuviai, kurie kovoja su lenkais vokiečių pinigais. Vasario mėnesio pradžioje Prūsų seime buvo svarstoma Prūsų vidaus reikalų sąmota. Čia lenkai Korfanty ir Seyda, atsitikus gerai progai, iškėlė daug faktų, rodančių, kaip akatistai ir Prūsų vyriausybė engia lenkus ir persekioja jų kalbą ir tautybę. Vasario 13 d Prūsų lietuvių atstovas d-ras Steputaitis kaip ir atsakydamas į aną lenkų priekaištą, kad lietuviai gauna pašalpos iš akatistų, iškėlė lenkų-lietuvių santykius Didžiojoje Lietuvoje. Savo kalboje jis išaiškino, jog lenkai, kurie čia taip guodžiasi persekiojami esą, kitur patys moką dar smarkiau persekioti kitus. Jis išvedė paralelę tarp vokiečių darbų Poznanėje ir lenkų Lietuvoje: kur lenkai skundžiasi, kad vokiečiai kraipą lenkų pavardes ir vardus, neduoda lenkams vietų, persekioja jų kalbą ir tt., d-ras Steputaitis nurodė, jog lenkai moką taip-pat, jei dar ne geriau, daryti silpnesniems už save. Baigdamas, jis sarkazmingai prašė Prūsų ministerio nesielgti su lenkais geriau, kaip kad jie elgiasi su lietuviais, o lietuvius skirti nuo lenkų. Lietuviai esą ir būsią ištikimi Prūsų valstybei. Tą kalbą išspauzdino daugelis vokiečių dienraščių. Garsiu aidu ji atsiliepė ir mūsų pusėje, kaip lietuvių taip ir lenkų spaudoje. Plačiau apie ją pakalbėti bus prartu kitame numeryje.

Šis-tas.**Anglų nykimas.**

Pasirodo, kad ir anglai, kaip prancūzai, dabar susirūpinę dėl mažėjimo gyventojų skaičiaus.

Per paskutiniuosius trisdešimt metų gimusiųjų nuošimtis nukrito nuo 33,58 iš tūkstančio (1881 metais) lig 25,1 (1911 metais).

Kaip tik toks-pat gimusiųjų nuošimtis buvo Prancūzijoje prieš tris dešimtis metų.

Todel ir anglai, kaip prancūzai ir vokiečiai, dabar sumanė sudaryti mokslininkų, augštųjų bažnyčios kunigų ir sociologų komisiją, kuri padarytų anketą ir ištirtų gimusiųjų skaičiaus mažėjimo priežastis, jo tautinį ir ekonominį svarbumą.

Raštų turinys.

1. POETAS IR KULTŪRA. **Vydūnas.**
2. DEŠIMTIS METŲ LIETUVIŲ DRAUGIJOS GYVENIMO **L. Noreika.**
3. VALGYKLOJ. **Pr. P.**
4. RYGOS LITUVIAI. **Rygiškis.**
5. PASAKĖLĖ. **S. Č. K.**
6. PATS SU SAVIMI. **S. Čiurlionienė (Kyman-taitė).**
7. PRIE SMUKLĖS. **Pr. P.**
8. PRIE KARSTO **Pr. P.**
9. EKSPERIMENTALIMĖ PSICHOLOG'JA BEI PEDAGOGIKA. **Kun. D-ras J. Steponavičius.**
10. LIETUVOS GIRIŲ GABENIMAS. **P. M.**
11. TEATRAS. **L. N.**
12. MŪSŲ KULTŪROS GYVENIMAS.
13. LIETUVIŲ LENKŲ SANTYKIAI PRŪSŲ SEIME.
14. ŠIS-TAS.

Paveikslų turinys.

1. TIP. SUVALKŲ G. LIETUVĖ SENELĖ. Fot.
2. SENOJI ZAPYŠKIO BAŽNYČIA. Fot. L. Mokslo D-jos rinkinys.
3. ŽEMAIČIŲ TIPAI Fot.
4. PIRMOJI PETERBURGO LIETUVIŲ MOKYKLA. Fot.
5. LIETUVĖS EMIGRANTĖS AMERIKOJE. Fot.
6. SUVALKIEČIO LIETUVIO TIPAS. Fot.
7. NUZIKONTAS su "LABANORO DŪDA". Fot. L. M. D. rinkinys.
8. ŽYDAI EMIGRANTAI AMERIKOJE. Fot.
9. K. JUOZAPAITIS, Pet. Mažt. D-jos pirmininkas. Fot.
10. VINIETĖS. **P. Galaunė ir P. Rymša.**
11. INICIALAI. **P. Rimša.**

□□□□

VAIRO KAINA Rusijoje: metams 6 r., pusei metų 3 r., 3 mėnesiams 1 r. 50 k.; užsieniuose: metams 8 r., pusei metų 4 r., trims mėnesiams 2 r. Skyrium numeris 35 k.

Mainant ėmėjui adresas, reikia pridėti 20 kap. (galima markėmis).

Vairo Redakcijos ir Administracijos **adresas:** Vilnius, Makarjevo (Makarjevskaja) g. № 15, b. 3. Telefono № 1383.

Rankraščių Redakcija savo lėšomis negrąžina.

SKELBIMŲ KAINA. Petito eilutei (padalijus į 3 skiltis puslapį) antroje viršelio pusėje arba ant atskiro lakšto tarp tos pusės ir laikraščio teksto 40 k.; trečiojo viršelio pusėj arba ant atskiro lakšto tarp tos pusės ir laikraščio teksto 25 k..

PASTABA. Visus, kurie bus gavę pirmąjį numerį ir panorės užsisakyti Vairą, užsisakant, prašome pranešti Administracijos žiniai, kad ji galėtų nebesiųsti to numerio; mat, siunčiant po du, galime jo pristigti kitiems ėmėjams.

Redaktorius-Leidėjas A. SMETONA.